

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE**  
**FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105003/B/2019/ 36100139018971652

**Politicko-vojenská dimenzia OBSE**  
**Bakalárska práca**

**2019**

**Pavol Meluš**

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE**  
**FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

**Politicko-vojenská dimenzia OBSE**  
**Bakalárska práca**

**Študijný program:** Medzinárodné ekonomické vzťahy  
**Študijný odbor:** Medzinárodné ekonomické vzťahy  
**Školiace pracovisko:** Katedra medzinárodných politických vzťahov  
**Vedúci záverečnej práce:** Mgr. Samuel Goda, PhD.

**Bratislava 2019**

**Pavol Meluš**



### **Čestné vyhlásenie**

**Čestne vyhlasujem, že som záverečnú prácu vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry.**

Dátum:

.....

Pavol Meluš

### **Pod'akovanie**

Chel by som vyjadrit' úprimné pod'akovanie svojmu vedúcemu bakalárskej práce, Mgr. Samuelovi Godovi, PhD., za jeho vynaložený čas, cenné rady a pomoc počas konzultačných stretnutí a v neposlednom rade za trpezlivosť, ktorú takáto práca mnohokrát vyžaduje.

## Abstrakt

MELUŠ, Pavol: Politicko-vojenská dimenzia OBSE. – Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci: Mgr. Samuel Godovi, PhD., stupeň odbornej kvalifikácie: bakalár (Bc.) – Bratislava: FMV, 2019, 47 s.

Predložená bakalárska práca sa venuje problematike politicko-vojenskej dimenzie OBSE, jej základnej charakteristike, nosným úlohám, postupnému vývoju fundamentálnych dokumentov zabezpečujúcich bezpečnosť v regióne a výzvam v podobe zamrznutých konfliktov, ktorým práve táto dimenzia čelí. Hlavným cieľom práce je zrozumiteľne vysvetliť základné fungovanie politicko-vojenskej dimenzie, opísať jej štruktúru a kontrolné mechanizmy a priblížiť východiskové dokumenty. V začiatkovej časti práce analyzujeme Organizáciu pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe v teoretickej rovine, kde bližšie popisujeme fungovanie modelu budujúceho bezpečnostné spoločenstvo. V ďalšej časti je pozornosť zameraná priamo na politicko-vojenskú dimenziu OBSE a jej úlohu, ktorú zohráva pri zabezpečovaní dôvery, bezpečnosti a stability v regióne. Zároveň sa sústreďujeme na postupný vývoj komplexného súboru opatrení budujúcich dôveru, ktoré tvoria základné jadro dimenzie. V záverečnej časti práce charakterizujeme zamrznuté konflikty a ich dopad na stabilitu v regióne a spôsoby akými tieto konflikty v rámci politicko-vojenskej dimenzie OBSE rieši. Pri realizácii práce sme využili domáce, ale aj zahraničné zdroje v tlačovej a elektronickej podobe.

Kľúčové slová: OBSE, bezpečnosť, politicko-vojenská dimenzia, zamrznutý konflikt

## **Abstract**

MELUŠ, Pavol: The politico-military dimension of OSCE. – University of Economics in Bratislava, Faculty of International Relations, Department of International Political Relations. – Supervisor: Mgr. Samuel Goda, PhD., level of professional qualification: bachelor (Bc.) – Bratislava: FMV, 2019, 47 pages.

The submitted bachelor thesis deals with the issue of the political-military dimension of the OSCE, its basic characteristics, its main tasks, the gradual development of fundamental documents ensuring security in the region and the challenges in the form of frozen conflicts that this dimension is facing. The main aim of the thesis is to explain clearly the basic functioning of the political-military dimension, to describe its structure and control mechanisms and to approach the underlying documents. In the beginning, we analyse the Organization for Security and Cooperation in Europe on a theoretical level, where we describe in more detail the functioning of the security community building model. The next section focuses on the OSCE's political-military dimension and its role in securing confidence, security and stability in the region. At the same time, we focus on the gradual development of a comprehensive set of confidence-building measures that form the core of the dimension. In the final part of the thesis we characterize frozen conflicts and their impact on stability in the region and the ways in which these conflicts are resolved within the OSCE political-military dimension. During the realization of our work we used domestic as well as foreign sources in print and electronic form.

Key Words: OSCE, security, politico-military dimension, frozen conflict

# Obsah

|                                                                  |           |
|------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Zoznam použitých skratiek.....</b>                            | <b>9</b>  |
| <b>Úvod.....</b>                                                 | <b>10</b> |
| <b>1 OBSE ako bezpečnostné spoločenstvo .....</b>                | <b>12</b> |
| 1.1 Teoretické východisko bezpečnostného spoločenstva .....      | 12        |
| 1.2 OBSE ako model budujúci bezpečnostné spoločenstvo.....       | 15        |
| <b>2 Ciele a metodika práce .....</b>                            | <b>18</b> |
| <b>3 Politicko-vojenská dimenzia OBSE .....</b>                  | <b>19</b> |
| 3.1 Vymedzenie politicko-vojenskej dimenzie .....                | 19        |
| 3.2 Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu a základné dokumenty ..... | 22        |
| 3.3 CFE a Zmluva o otvorenom nebi.....                           | 26        |
| 3.4 Štruktúrovaný dialóg .....                                   | 31        |
| <b>3 OBSE a zamrznuté konflikty .....</b>                        | <b>34</b> |
| <b>Záver.....</b>                                                | <b>40</b> |
| <b>Zoznam použitej literatúry .....</b>                          | <b>42</b> |

## **Zoznam použitých skratiek**

ASEAN – Association of Southeast Asian Nations

CENTO – The Central Treaty Organization

CFE – Treaty on Conventional Armed Forces in Europe

CPC – Conflict Prevention Centre

CSBMs – Confidence- and Security-Building Measures

FSC – Forum for Security Co-operation

HCNM – High Commissioner on National Minorities

KBSE – Konferencia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

NATO – North Atlantic Treaty Organization

OBSE – Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

ODIHR – Office for Democratic Institutions and Human Rights

OSCC – The Open Skies Consultative Commission

OSN – Organizácia Spojených Národov

SEATO – The Southeast Asia Treaty Organization

SPMU – Strategic Police Matters Unit

USA – The United States of America

ZSSR – Zväz sovietskych socialistických republík

## Úvod

Jedným zo základných kameňov bezpečnosti na európskom kontinente je nepochybne činnosť Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Pri zabezpečovaní stability využíva komplexný prístup, ktorý zahŕňa politicko-vojenské, hospodárske, ekonomické a ľudské aspekty. Jednotlivé časti spoločne podporujú účastnícke štáty pri vzájomnom budovaní dôvery a vytváraní slobodného, demokratického a bezpečnostného spoločenstva. Svojou kontinuálnou prácou a tvorbou legislatívy v politicko-vojenskej dimenzii vytvára podmienky pre mier, dôveru a transparentnosť medzi participujúcimi krajinami.

Predložená bakalárska práca pozostáva zo štyroch základných kapitol, ktoré bližšie popisujú úlohu politicko-vojenskej dimenzie, jej fungovanie, oblasti pôsobnosti, fundamentálne dokumenty obsahujúce ustanovenia a postupy zabezpečujúce mier a bezpečnosť v geografickom priestore OBSE.

Prvá kapitola je zameraná na teoretické východisko bezpečnostného spoločenstva, kde predstavujeme definovanie pojmu, základné rozdelenia a charakteristiky, vývoj a jeho fázy. Súčasne opisujeme OBSE ako model budujúci bezpečnostné spoločenstvá, analyzujeme jeho základné funkcie a bližšie popisujeme charakteristické črty.

V druhej kapitole približujeme ciele a metodiku práce. Opisujeme konkrétne ciele bakalárskej práce, postupy a metódy, ktoré sme pri tvorbe záverečnej práce využili.

Tretia kapitola sa venuje politicko-vojenskej dimenzii. V prvej časti sa zameriavame na vymedzenie politicko-vojenskej dimenzie, rozoberáme primárne činnosti v najdôležitejších oblastiach pôsobnosti a ich základne úlohy a ciele. V ďalšej časti popisujeme Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu, ktorý vystupuje ako kľúčový orgán sprostredkujúci dialóg medzi účastníckymi štátmi a charakterizujeme jeho úlohu pri tvorbe bezpečnosti a stability v regióne. V neposlednom rade sa sústreďujeme na najdôležitejšie dokumenty, ktoré tvoria jadro Fóra a sú základnými piliermi politicko-vojenskej dimenzie. Bližšie približujeme vznik týchto dokumentov, základne ustanovenia, rozsah pôsobnosti a úlohy a záväzky vyplývajúce z týchto zmlúv. V záverečnej časti kapitoly opisujeme nedávno vytvorenú diskusnú platformu s názvom „Štruktúrovaný dialóg“ a dôvod jeho vzniku. Špecifikujeme možné využitie pri budúcich negociáciách a výzvach.

Posledná kapitola sa koncentruje na problematiku zamrznutých konfliktov, dôvody ich súčasnej existencie, spoločné znaky, nosnú úlohu OBSE pri riešení týchto konfliktov

a spôsoby a postupy akými k nim pristupuje. Uvádzame základné subjekty a mechanizmy, ktoré Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe využíva pri riešení politických a vojenských kríz. Popisujeme formáty a politické platformy, ktoré boli zriadené za účelom urovnania konfliktov, odzbrojenia a deeskalácie napätia v Moldavsku, Gruzínsku, Náhornom Karabachu a na východe Ukrajiny.

# 1 OBSE ako bezpečnostné spoločenstvo

## 1.1 Teoretické východisko bezpečnostného spoločenstva

Pojem bezpečnostné spoločenstvo bol prvý krát použitý autorom Karlom Wolfgangom Deutschom v jeho diele z roku 1957 s názvom *Political Community and the North Atlantic Area*. Táto práca sa stala základom problematiky bezpečnostného spoločenstva. Spočiatku koncept bezpečnostného spoločenstva nebol veľmi úspešný. Dôvodom bol priebeh Studenej vojny a s ním spojené súperenie USA a ZSSR, ktoré spôsobilo, že hlavné slovo v politických debatách mali americkí akademici. Pojem sa veľmi rýchlo vytratil a jediné formy bezpečnostných spoločenstiev, ktoré boli v tej dobe akceptované boli organizácie slúžiace na kolektívnu obranu ako napr. NATO, CENTO a SEATO.<sup>1</sup>

Bezpečnostné spoločenstvo môžeme definovať ako skupinu ľudí, ktorá spoločne dosiahla taký bod, kde existuje skutočná istota, že členovia tejto komunity nebudú proti sebe bojovať, ale budú svoje spory riešiť inou cestou. Deutsch definoval vo svojej práci dva druhy bezpečnostných spoločenstiev: pluralistické bezpečnostné spoločenstvo a zocelené bezpečnostné spoločenstvo.<sup>2</sup>

Pluralistické bezpečnostné spoločenstvo je zložené z viacerých suverénnych štátov. Toto spoločenstvo charakterizujeme tromi základnými črtami. V prvom rade je to nenásilné riešenie problémov, čiže nepoužitie násilia voči štátom na presadzovanie vlastných záujmov. Druhou črtou je existencia hodnotové konsenzu, kde členské krajiny zdieľajú základné politické hodnoty. Poslednou črtou je spoľahlivé očakávanie, teda správanie sa medzi členmi je predvídateľné. Dôsledkom je vytvorenie sofistikovaných medzištátnych vzťahov. Môžeme tvrdiť, že pluralistické bezpečnostné spoločenstvo je tvorené užšími inštitucionálnymi vzťahmi, ktoré sú založené nie len na spoločných záujmoch, ale aj na zdieľaných hodnotách a sympatiách. Ide o dômyselný nástroj tvorený záujmami, komunikáciou a vnútorným poriadkom, ktorý svojich členov drží pokope. Bezpečnosť je v spoločenstve vnímaná ako kolektívne dobro.<sup>3</sup>

---

<sup>1</sup> MÜTZENICH, Von Rolf – KARÁDI, Matthias. The OSCE as a Euro-Atlantic and Eurasian Security Community: Theoretical Foundations, Preconditions, and Prospects [online]. Hamburg: IFSH, 2013. [cit. 12.02.2019]. Dostupné na: <https://www.rolfmuetzenich.de/publikation/the-osce-euro-atlantic-eurasian-security-community-theoretical-foundations-preconditions>

<sup>2</sup> ADLER, Emanuel. The OSCE as a security community [online]. In: OSCE Magazine, 2011, č. 9, s. 14 – 15 [cit. 12.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/magazine/2011/1?download=true>

<sup>3</sup> DEUTSCH, Karl W. Political community and the North Atlantic area: international organization in the light of historical experience. Princeton: Princeton University Press, 2015. s. 65-67. ISBN 9780691622668

Zocelené bezpečnostné spoločenstvo na rozdiel od pluralistického je tvorené jedným štátom alebo územím podobným štátu s centralizovanou mocou. Takéto spoločenstvo vzniká spojením predtým dvoch nezávislých útvarov do jedného nezávislého celku s jednotnou vládou. Príkladom takýchto spoločenstiev môžu byť Spojené Štáty Americké alebo zjednotená Nemecká Ríša. Hlavným cieľom spoločenstva je zachovanie mieru medzi štátotvornými celkami. Vytvorenie takéhoto spoločenstva je na rozdiel od pluralistického oveľa ťažšie. Zocelené bezpečnostné spoločenstvo označované taktiež ako „integrovaná bezpečnosť“ vzniká iba v tom prípade ak členské štáty prenesú svoju suverenitu na regionálnu úroveň.

Ďalšou dôležitou etapou v kreovaní konceptu bezpečnostného spoločenstva bolo dielo Security Communities od autorov Emanuela Adlera a Michaela Barnetta. Vo svojej práci sa zamerali dôkladnejšie na pluralistické bezpečnostné spoločenstvo, ktoré vnímali ako najčastejšie sa vyskytujúcu sa formu v medzinárodnom spoločenstve po konci Studenej vojny.

Spoločne redefinovali koncept pluralistického bezpečnostného spoločenstva ako nadnárodný región zložený zo suverénnych štátov, ktorých členovia udržiavajú spoľahlivé očakávania nenásilného správania. Základ definície zostal nezmenený, opäť platí pre členské štáty, že ich koexistencia v bezpečnostnom spoločenstve je založená na istote a spoľahlivom očakávaní, že ak sa uskutočnia zmeny vo vzťahoch medzi jednotlivými štátmi, tieto zmeny nebudú spôsobené použitím násilia. Vojna medzi členskými štátmi je nemysliteľná a taktiež členské štáty sa nepripravujú na vojnu proti sebe.<sup>4</sup>

Bezpečnostné spoločenstvá podľa Adlera a Barnetta pri svojom vývoji prechádzajú tromi základnými fázami. Rozdeľujeme ich na rodiace sa, vyvíjajúce sa a vyspelé bezpečnostné spoločenstvá. Autori charakterizovali základné kritéria, podľa ktorých sa stanovuje vývoj bezpečnostných spoločenstiev: hĺbka dôvery medzi štátmi, povaha a stupeň inštitucionalizácie vládneho systému v regióne a či sa štáty nachádzajú v stave formálnej anarchie alebo sa transformujú.<sup>5</sup>

Vo fáze rodiacich sa bezpečnostných spoločenstiev štáty skúmajú ako môžu koordinovať svoje aktivity s cieľom zvýšiť spoločnú bezpečnosť, znížiť transakčné náklady

---

<sup>4</sup> MÜTZENICH, Von Rolf – KARÁDI, Matthias. The OSCE as a Euro-Atlantic and Eurasian Security Community: Theoretical Foundations, Preconditions, and Prospects [online]. Hamburg: IFSH, 2013. [cit. 12.02.2019]. Dostupné na: <https://www.rolfmuetzenich.de/publikation/the-osce-euro-atlantic-eurasian-security-community-theoretical-foundations-preconditions>

<sup>5</sup> ADLER, Emanuel. The OSCE as a security community [online]. In: OSCE Magazine, 2011, č. 9, s. 14 – 15 [cit. 12.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/magazine/2011/1?download=true>

a vybudovať základy pre budúcu vzájomnú spoluprácu. Predpokladom pre začiatok počiatočnej fázy je zvyčajne vnímanie spoločnej hrozby a túžba nájsť spôsob ochrany.

Vyvíjajúce sa bezpečnostné spoločenstvá sú charakteristické vytvorením užších a komplexnejších vzťahov, budovaním nových inštitúcií a organizácií, ktoré zabezpečujú užšiu vojenskú spoluprácu a koordináciu, zároveň znižujú úroveň strachu medzi členskými štátmi a neistotu, že by niektorý z členských štátov predstavoval hrozbu. V tejto fáze pozorujeme aj rozvoj hlbšej vzájomnej dôvery a kolektívnej identity. Inštitúcie, ktoré sú počas tejto fázy vytvorené vedú členské štáty k lepšej sociálnej interakcii, rozširujú ich spoločnú identitu a dopĺňajú ich národné záujmy. Z vyvíjajúceho sa bezpečnostného spoločenstva vzniká postupne vyspelé bezpečnostné spoločenstvo. V tomto bode regionálni účastníci zdieľajú spoločnú identitu a stanovujú podmienky pre spoľahlivé očakávania mierových zmien a tým pádom vytvárajú priestor pre vznik skutočného bezpečnostného spoločenstva.

Vyspelé bezpečnostné spoločenstvá rozlišujeme na voľne a pevne spojené. Ich povaha závisí od intenzity spolupráce. Voľne spojené pluralistické bezpečnostné spoločenstvo je zložené zo suverénnych štátov, ktoré udržiavajú len minimálne znaky definície, ktorá je uvedená vyššie. Naopak, pevne spojené pluralistické bezpečnostné spoločenstvo presahuje základný rámec, predstavuje väčšiu výzvu a má vyššie ambície. Demonštruje určitú mieru vzájomnej pomoci medzi členskými štátmi a zároveň poskytuje konkrétne inštitúcie, ktoré sa svojou silou nachádzajú na pomedzí suverénneho štátu a centralizovanej regionálnej vlády. Tento systém môžeme pomenovať aj ako post-suverénny systém, ktorý je tvorený nadnárodnými a národnými inštitúciami a určitou formou systému kolektívnej bezpečnosti.<sup>6</sup>

Deutsch, Adler aj Barnett sa spolu zhodovali na tom, že existencia pluralistického bezpečnostného spoločenstva neznamena, že vymiznú národné záujmy jednotlivých členských štátov, alebo že materiálne faktory prestanú formovať medzištátne postupy. Negarantujú ani zánik bezpečnostných dilem. Bezpečnostné spoločenstvo je skôr príkladom formovania a udržiavania mieru členských štátov na základe zdieľanej identity, spoločných mierových postupov ako je diplomacia a sebaovládanie štátnych záujmov. Štát v takomto prípade dodržiava demokratické normy, nie kvôli tomu, že by jeho ľudia začali v nich veriť, ale práve preto, že pojem „demokratický štát“ sa stáva čiastočne súčasťou ich novej zdieľanej identity v takomto spoločenstve. Dôležitým bodom pri vysvetľovaní mierových

---

<sup>6</sup> ADLER, Emanuel – BARNETT, Michael. Security Communities. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. s. 48 – 56, ISBN 9780511598661

zmien je skutočnosť, že bezpečnostné spoločenstvo vytvára podmienky, pri ktorých majú ľudia z rôznych štátov príležitosť sa hlbšie spoznať a pochopiť, čo má za následok zníženie neistoty, ktorá je vyvolaná nestálosťou a nesúladom panujúcim v medzinárodnom spoločenstve, a zároveň zvyšuje vzájomnú interakciu medzi štátmi. Vďaka týmto skutočnostiam majú štáty príležitosť sa hlbšie spoznať a riešiť svoje vnútorné a vonkajšie problémy mierovou cestou.

Podľa Adlera v súčasnosti existuje na základe vyššie spomenutých kritérií niekoľko bezpečnostných pluralistických spoločenstiev, medzi ktoré patrí Európska Únia a Atlantické spoločenstvo, ktoré charakterizujeme ako pevne spojené. Štáty Škandinávie, USA a Kanada, južný cíp Latinskej Ameriky, štáty Juhovýchodnej Ázie (členovia ASEAN) a vyvíjajúce sa bezpečnostné spoločenstvo OBSE, ktoré zaraďujeme medzi voľne spojené. Nie všetky bezpečnostné spoločenstvá sú inštitucionalizované a závislé od formálnej organizácie na ich založenie a vývoj. V posledných rokoch sa v medzinárodnom spoločenstve objavil nový typ inštitúcie – tzv. inštitúcia budujúca bezpečnostné spoločenstvo. Tieto inštitúcie sa stali inovátormi v oblasti tvorby normatívnych referenčných rámcov bezpečnostných spoločenstiev. Inštitúcia budujúca bezpečnostné spoločenstvá hrá dôležitú úlohu v šírení a inštitucionalizácii hodnôt, noriem a spoločného porozumenia. Zavedenie noriem správania sa, monitorovacích mechanizmov a sankcií na presadzovanie týchto noriem, má obrovský vplyv na vzájomnú spoluprácu a dôveru, čo vytvára priestor pre inštitúcie budujúce bezpečnostné spoločenstvá na formovanie štátnych praktík a vytváranie bezpečnostných spoločenstiev.

## **1.2 OBSE ako model budujúci bezpečnostné spoločenstvo**

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe je exemplárnym príkladom inštitúcie budujúcej bezpečnostné spoločenstvá. OBSE je celoeurópska bezpečnostná inštitúcia, ktorá sa rozprestiera cez tri svetové kontinenty, od Vancouveru až po Vladivostok. OBSE povzbudzuje politické elity a obyvateľstvo 57 členských štátov k tomu aby si hlbšie uvedomovali spolunažívanie v regióne, ktorý medzinárodná spoločnosť čoraz viac nazýva aj ako „región OBSE“. Adler tvrdí, že nehl'adiac na úspechy alebo nedostatky OBSE, nemôžeme rozumieť mechanizmu fungovania tejto organizácie a jej cieľom, pokiaľ nerozumieme konceptu pluralistického bezpečnostného spoločenstva.<sup>7</sup>

---

<sup>7</sup> ADLER, Emanuel. The OSCE as a security community [online]. In: OSCE Magazine, 2011, č. 9, s. 14 – 15 [cit. 12.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/magazine/2011/1?download=true>

Adler ďalej rozlišuje sedem základných funkcií OBSE budujúcich bezpečnostné spoločenstvo. Prvou je podpora politických konzultácií a tvorba bilaterálnych a multilaterálnych dohôd medzi členskými krajinami. Druhú funkciu predstavuje stanovenie liberálnych noriem, ktoré sú aplikované vo vnútri členských štátov ale aj v celom spoločenstve. Slúžia na posudzovanie a dodržiavanie demokratických a ľudských práv. Tretia funkcia slúži na predchádzanie násilným konfliktom ešte predtým ako by k nim malo dôjsť. Štvrtá funkcia pomáha rozvíjať prax mierového riešenia sporov v rámci priestoru OBSE. Ďalšou funkciou je budovanie vzájomnej dôvery a podpora dohôd o kontrole zbraní, vojenskej transparentnosti a spolupráce. V neposlednej rade OBSE poskytuje pomoc novovzniknutým nezávislým štátom a podporuje budovanie demokratických inštitúcií a trhových hospodárskych reforiem. Poslednou dôležitou funkciou je poskytovanie pomoci krajinám postihnutým konfliktom, v znovu budovaní inštitúcií a nastolení právneho štátu.<sup>8</sup>

K tomu aby sme porozumeli vyššie spomenutým funkciám sa musíme zoznámiť aj so špecifickými črtami, ktorými je OBSE ako model budujúci bezpečnostné spoločenstvá, charakteristická. Podľa Adlera ich môžeme charakterizovať nasledovne

1. Spolupráca v oblasti bezpečnosti – ide o koncept bezpečnosti, ktorého dôsledkom je preniknutie bezpečnosti do ľudských a politických dimenzií. Jadro je založené na vzájomnej dôvere a spolupráci členských krajín. Taktiež vypracovanie spoločných mierových prostriedkov slúžiacich na riešenie sporov medzi členskými krajinami. Dôležitú úlohu zohráva aj upevnenie spravodlivosti a demokracie v občianskej spoločnosti, rozvoj ľudských práv a slobôd, vrátane upevňovania práv národnostných menšín.

2. Socializácia noriem a ich pochopenie – OBSE patrí medzi tie inštitúcie, ktoré v súčasnosti reprezentujú medzinárodnú výučbu. Svojim členom poskytujú potrebný objem informácií, ktorí im napomáha pri začleňovaní sa do spoločenstva. Ide hlavne o informácie a konzultácie takého druhu, ktoré vyjadrujú ako funguje demokracia, základy právneho štátu a trhovú ekonomiku. OBSE si kladie za cieľ ovplyvniť a zmeniť spoločné vnímanie a identitu členských štátov. Už od začiatku sa snaží začleňovať také štáty ktoré vyjadrili politickú vôľu sa riadiť a správať podľa noriem a pravidiel spoločenstva.

3. Očakávania medzinárodnej legitímnosti a zodpovednostná norma – stratégiou OBSE bolo vytvorenie spoločných hodnôt a dosiahnutie vzájomnej spolupráce za využitia očakávaní medzinárodnej legitímnosti a zásadnej zmeny konštitutívnych noriem v regióne. Teda môžeme tvrdiť, že zmena identity a záujmov krajín bývalého Východného bloku si

---

<sup>8</sup> ADLER, Emanuel – BARNETT, Michael. Security Communities. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. s. 132, ISBN 9780511598661

vyžaduje vytvorenie, podporu a šírenie očakávaní, že medzinárodná legitímnosť závisí od demokratickej povahy národných režimov týchto krajín. Zodpovednostná norma vyjadruje, že členské štáty v OBSE sú si navzájom zodpovedné, ale aj voči organizácií samotnej, v spôsobe akom sa správajú ku vlastným občanom.<sup>9</sup>

4. Systém vládnutia – konštitutívne normy OBSE a pridružené inštitúcie môžu byť chápané ako jadro systému vládnutia, ktoré sa spolieha na dodržiavanie spoločnej nadnárodnej liberálnej identity, ktorá vytvára a udržiava verejný poriadok vo vnútri regiónu OBSE. Avšak efektívny systém vládnutia nemôže byť založený iba na legitimitě. Preto OBSE začala rozvíjať aj prísne kontrolné mechanizmy, ktoré využíva napríklad, keď členská krajina porušuje základné ľudské práva. V tomto prípade OBSE vyslala misie do daných štátov aj bez ich súhlasu.

5. Uvedomelý región a zastupujúce štáty – pojednávania a praktiky budovania spoločenstva v OBSE podnecujú obyvateľov členských štátov, aby si uvedomili, že ich bezpečnosť a blahobyt siaha až na územie, kde končia hranice vzájomného porozumenia a spoločnej identity. Členské krajiny musia pochopiť, že neistota nevzniká iba z bezprostredného ohrozenia štátnej autority alebo existencie, ale aj narušenia základného chápania tvoriaceho spoločenstvo.

6. Postupy OBSE ako nástroj na budovanie spoločenstva – ide o postupy spolupráce v oblasti bezpečnosti, ktoré ponúkajú prostriedky na riešenie špecifických problémov. Medzi tieto prostriedky patria napríklad včasné varovanie, predchádzanie konfliktov, ochrana ľudských práv a menšín. Využívanie týchto prostriedkov je nevyhnutnou súčasťou procesu budovania spoločenstva. Tieto praktiky, spolu s normatívnou štruktúrou obsiahnutou v dokumentoch OBSE, vytvárajú nový spôsob vymedzenia riešení v regióne, ktoré stoja na liberálnych základoch. Ďalej budujú priestor, ktorý akumuluje materiálne a inštitucionálne zdroje pre tieto riešenia.<sup>10</sup>

Najdôležitejším vplyvom OBSE v budovaní bezpečnostných spoločenstiev je pomoc pri zmene vnímania a chápania bezpečnosti v členských štátoch v regióne. OBSE za pomoci vytvárania a rozširovania konceptu spolupráci v oblasti bezpečnosti naštartovala proces učenia sa, v ktorom hlása mierové riešenie konfliktov prostredníctvom budovania dôvery, za účelom dosiahnutia bezpečnostných cieľov.<sup>11</sup>

---

<sup>9</sup> Tamtiež, s. 132 – 134

<sup>10</sup> ADLER, Emanuel – BARNETT, Michael. Security Communities. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. s. 134 – 136, ISBN 9780511598661

<sup>11</sup> Tamtiež, s. 148

## 2 Ciele a metodika práce

V tejto kapitole vysvetľujeme a predkladáme prístupy a rozhodnutia prijaté počas výskumného procesu tejto bakalárskej práce s cieľom odpovedať na konkrétne ciele štúdia. Zameriavame sa na komplexný prístup a metódy, ktoré sme použili v tejto práci s cieľom zbierať relevantné údaje a fakty. Ústredným cieľom našej bakalárskej práce je opísať princípy fungovania politicko-vojenskej dimenzie OBSE, jej mechanizmy, nástroje a významné úlohy. Dôležitou súčasťou je aj analýza postavenia východiskových zmlúv, ktoré zaisťujú bezpečnosť a stabilitu v regióne, ale aj charakterizovať výzvy, ktorými sú v súčasnosti zamrznuté konflikty.

Základná metóda, ktorú sme použili počas tvorby našej práce bolo štúdium danej problematiky, ktoré sme uskutočnili pred samotným začiatkom. Pri získavaní základných údajov a poznatkov spracovaných v prvej kapitole sme použili literatúru od zahraničných autorov, ktorí rozoberajú teoretické východisko bezpečnostných spoločenstiev, čo nám napomohlo pri podrobnejšom opise Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu ako modelu budúceho bezpečnostného spoločenstva. V prvej kapitole sme poskytli základné definície a charakteristiky, ktoré sú dôležitou súčasťou porozumenia fungovania OBSE a politicko-vojenskej dimenzie.

Najdôležitejšia metóda, ktorú sme použili v predloženej bakalárskej práci je analýza údajov, najmä zo zahraničných a internetových zdrojov. Spomínaná metóda bola využitá pri spracovaní tretej a štvrtej kapitoly. Využívali sme viacero faktov z oficiálnej stránky OBSE, ale aj stránok ministerstiev zahraničných vecí účastníckych štátov. Tieto informácie obsahovali dôležité poznatky o fungovaní politicko-vojenskej dimenzie, rozsahu ich pôsobností a činnostiach vykonávaných pri dosahovaní základných cieľov OBSE.

Významnú úlohu pri získavaní základných poznatkov zohrali aj fundamentálne dokumenty a zmluvy, ktoré predstavujú jadro politicko-vojenskej dimenzie OBSE. Zoskupením najdôležitejších údajov sme získali ucelený obraz fungovania politicko-vojenskej dimenzie, ale aj hlbšie porozumenie pre dôležitosť dodržiavania záväzkov a ustanovení účastníckymi štátmi.

V poslednej časti sme opísali úlohu OBSE pri urovnávaní zamrznutých konfliktov. Priblížili sme základne subjekty, metódy a prístupy k týmto konfliktom za pomoci informácií a údajov získaných od domácich a zahraničných autorov.

### 3 Politicko-vojenská dimenzia OBSE

#### 3.1 Vymedzenie politicko-vojenskej dimenzie

Hlavnými cieľmi práce Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe sú stabilita mier a demokracia pre 57 členských štátov. Tieto ciele sa snaží dosiahnuť prostredníctvom politického dialógu o spoločných hodnotách a cez prax, ktorá prispieva k udržateľnému progresu. Bezpečnosť sa dotýka viacerých aspektov fungovania krajiny a jej obyvateľov, ale aj spôsobu akým ju riadime. Komplexný koncept bezpečnosti OBSE sa dotýka troch hlavných oblastí, ktoré nazývame dimenzie: politicko-vojenská dimenzia, ekonomicko-environmentálna dimenzia a ľudskoprávna dimenzia. Činnosti OBSE sa venujú všetkým trom oblastiam. Od riešenia vážnych bezpečnostných otázok, akým je napríklad predchádzanie konfliktov, až po podporu hospodárskeho rozvoja a zabezpečovania trvalo udržateľného využívania prírodných zdrojov, ale aj rešpektovania ľudských práv a slobôd.<sup>12</sup>

Spolupráca členských krajín v politicko-vojenskej dimenzii je najmä založená na dodržiavaní ustanovení, ktoré sú obsiahnuté v základných dokumentoch ako sú Zmluva o konvenčných ozbrojených silách v Európe, Zmluva o otvorenom nebi a Viedenský dokument z roku 2011. Hlavným cieľom politicko-vojenskej dimenzie je zabezpečiť vojenskú transparentnosť, zlepšiť bezpečnosť a vzájomnú dôveru medzi účastníckymi štátmi. OBSE vyvinula najrozvinutejší režim kontroly zbraní a opatrení na budovanie dôvery vo svete. Politicko-vojenská dimenzia OBSE uskutočňuje svoje činnosti vo viacerých oblastiach záujmu. Medzi činnosti zabezpečujúce bezpečnosť a stabilitu v regióne môžeme zahrnúť aj reformy v bezpečnostnom sektore ako napríklad budovanie efektívnych finančne dostupných bezpečnostných a justičných štruktúr.<sup>13</sup>

Činnosti Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe môžeme rozdeliť v rámci politicko-vojenskej dimenzie do šiestich základných kategórií:

1. Kontrola zbrojenia – ide o komplexný súbor opatrení budujúcich dôveru a bezpečnosť v Európe, ktoré boli vypracované OBSE. Ich cieľom je vytvorenie bezpečnosti založenej na základe spolupráce. Medzi hlavné činnosti v tejto oblasti patrí posilnenie riadenia zásob malých a stredných zbraní, konvenčnej munície vrátane ich likvidácie;

---

<sup>12</sup> Oficiálna stránka OBSE. What is the OSCE? [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/whatistheosce>

<sup>13</sup> Oficiálna stránka Ministersva zahraničných vecí Českej republiky. Politico-military Dimension [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: [https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations\\_covered\\_by\\_the\\_permanent/osce/activities/politico\\_military\\_dimension/index.html](https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/activities/politico_military_dimension/index.html)

podpora národných mechanizmov na kontrolu ručných zbraní, pomoc pri obnove oblastí kontaminovaných výbušnami, pomoc pri likvidácii nebezpečných chemikálií skladovaných vo vojenských priestoroch vrátane zmesi – vysoko toxickú a prchavú zložku raketového paliva; prispievanie k vnútroštátnym iniciatívam na zhromažďovanie ilegálnych zbraní a znižovania ich držby a nakoniec organizovanie vzdelávacích kampaní. OBSE spolupracuje na dosiahnutí týchto cieľom s vládami členských krajín a medzinárodnými organizáciami.<sup>14</sup>

2. Manažment hraníc – základnou úlohou je dosiahnutie rovnováhy medzi potrebou zachovať bezpečnosť proti cezhraničným hrozbám, a zároveň garantovať slobody pohybu osôb, tovaru, služieb a obchodu. Aktivitu, ktorú OBSE využíva pri udržiavaní hraníc sú stála prítomnosť v hraničných oblastiach, podpora spolupráce a rýchle zdieľanie informácií medzi pohraničnou políciou a susednými krajinami. V neposlednom rade ide o zabezpečenie odbornej pripravenosti a zvyšovanie povedomia príslušníkov námorníctva, hraničnej stráže, colnej správy, letiskového personálu a ochranky o správnom a bezpečnom manažmente hraníc.<sup>15</sup>

3. Prevencia a riešenie konfliktov – pre udržanie bezpečnosti v regióne je dôležitá stabilita a s ňou spojené rýchle riešenie konfliktov, ktoré by mohli nastať. OBSE taktiež využíva viacero mechanizmov, prostredníctvom ktorých zabezpečuje trvalý komplexný politický dialóg v už existujúcich konfliktoch. Organizácie podporuje budovanie mieru a nápravu škôd v krajinách poznačených konfliktom. V tejto oblasti spolupracuje so všetkými príslušnými aktérmi vrátane partnerov z medzinárodných a regionálnych organizácií ako je napríklad Organizácia spojených národov. Na prevenciu konfliktov a ich riešenie uskutočňuje v teréne viaceré činnosti ako napr. budovanie kapacít pre miestnych aktérov zamerané na zníženie zdrojov a spúšťačov konfliktov, uľahčenie výmen medzi politickými a občianskymi činiteľmi s cieľom vyriešiť riziko konfliktu v najskoršej možnej fáze. Ďalej OBSE poskytuje pomoc pri uľahčovaní dialógu, sprostredkovaní a budovaní dôvery medzi spoločnosťami a komunitami postihnutými konfliktom, monitoruje bezpečnostnú situáciu v účastníckych štátoch, buduje dôveru a podporuje tvorbu národných plánov na reakciu v prípade krízy.<sup>16</sup>

---

<sup>14</sup> Oficiálna stránka OBSE. Arms Control [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/arms-control>

<sup>15</sup> Oficiálna stránka OBSE. Border Management [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/border-management>

<sup>16</sup> Oficiálna stránka OBSE. Prevention and Resolution [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/conflict-prevention-and-resolution>

4. Boj proti terorizmu – v súčasnosti je terorizmus jednou z najvýznamnejších hrozieb pre mier, bezpečnosť a stabilitu. Zároveň spomaľuje sociálny a hospodársky rozvoj krajín a znevažuje využívanie ľudských práv. Terorizmus priamo znehodnocuje základné princípy, ktoré spájajú OBSE. Všetky účastnícke štáty sa zhodujú na tom, že terorizmus nemožno spájať s konkrétnou rasou, národnosťou alebo náboženstvom. OBSE a všetky účastnícke štáty terorizmus považujú za závažný trestný čin, ktorý nemá žiadne opodstatnenie bez ohľadu na jeho motiváciu a pôvod. Organizácia je rozhodnutá bojovať proti terorizmu vo všetkých jeho formách a prejavoch a za využitia účinných opatrení, menovite: podpora implementácie medzinárodného právneho rámca proti terorizmu a posilnenie medzinárodnej právnej spolupráce v trestných veciach súvisiacich s terorizmom, boj proti násilnému extrémizmu a radikalizácii, ktoré vedú k terorizmu, potláčanie financovania terorizmu, Podpora dialógu a spolupráce v otázkach boja proti terorizmu, najmä prostredníctvom verejno-súkromných partnerstiev medzi štátnymi orgánmi a súkromným sektorom, ako aj občianska spoločnosť a médiá.<sup>17</sup>

5. Policajná práca – v súčasnosti je medzinárodný zločin a jeho fungovanie oveľa sofistikovanejšie. Využívajú sa nové technológie a komunikačné prostriedky, ktoré sú čoraz viac prepojené, dynamické a dobre sa prispôsobujú novým okolnostiam. OBSE rieši tieto nadnárodné hrozby prostredníctvom komplexnej stratégie zameranej na budovanie moderných, demokratických a iniciatívnych policajných služieb, ktoré dokážu reagovať na neustále sa vyvíjajúce nadnárodné hrozby. Na uskutočnenie daných cieľov Organizácia spolupracuje s policajnými agentúrami všetkých štátov regiónu OBSE. V rámci tejto oblasti funguje Jednotka pre strategické policajné záležitosti (SPMU), ktorá udržiava sieť policajných poradcov v teréne a poskytuje účastníckym štátom odborné poradenstvo a pomoc pri rozvoji zodpovedných policajných služieb, ktoré slúžia a chránia svojich občanov. Obrovská časť terénnych operácií OBSE spravuje programy, ktoré sa venujú reformám a rozvoji polície. Medzi činnosti, ktoré sa počas týchto programov uskutočňujú napríklad patria: budovanie kapacít na presadzovanie práva v oblasti nadnárodného zločinu, rozvoj a organizovanie trvalo udržateľných policajných vzdelávacích programov a s ním spojené posilnenie vyšetrovacích a analytických zručností, posilnenie možností pri vykonávaní

---

<sup>17</sup>Oficiálna stránka OBSE. Countering Terrorism [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/countering-terrorism>

finančných vyšetровaní pri riešení prania špinavých peňazí a pri zaistení majetku z trestnej činnosti a podpora regionálnej a medzinárodnej policajnej spolupráce.<sup>18</sup>

6. Reforma a spolupráca v bezpečnostnom sektore – praktické aktivity v oblasti reformy a spolupráce zahŕňajú legislatívnu činnosť, zmenu počtu ozbrojených síl, školenie personálu o právach vojakov, pracovníkov a pracovníčok, ale aj o humanitárnom práve. Dôležitú úlohu v otázkach bezpečnosti a spolupráce zohráva Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu, o ktorom sa zmienime viac nižšie. Medzi hlavné témy v tejto oblasti zahrňujeme pravidlá angažovanosti a integrity obranných a bezpečnostných inštitúcií, ochranu ľudských práv členov vojenskej služby, posilnenie dozornej sily parlamentu, zlepšenie komunikácie medzi inštitúciami fungujúcimi v sektore bezpečnosti a obyvateľmi a mnohé iné.<sup>19</sup>

### **3.2 Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu a základné dokumenty**

Kľúčovým orgánom, ktorý sprostredkováva dialóg medzi členskými štátmi v oblasti opatrení na budovanie dôvery a bezpečnosti je Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu (FSC). Fórum bolo založené počas summitu v Helsinkách v roku 1992. Ide o rozhodujúci orgán, ktorý poskytuje priestor pre zástupcov 57 účastníckych štátov aby mohli rokovať a konzultovať o konkrétnych opatreniach na posilnenie bezpečnosti a stability v celej Európe. Fórum spolu so Stálou radou OBSE tvorí hlavný rozhodujúci orgán. Fórum sa zaoberá kontrolou zbraní a otázkami politicko-vojenskej bezpečnosti v regióne OBSE, ktoré boli prvýkrát načrtnuté v Helsinskom záverečnom akte z roku 1975.<sup>20</sup>

Hlavnou úlohou Fóra je viesť rokovania a prijímať politicky záväzné rozhodnutia v oblasti kontroly zbraní, odzbrojovania a v oblasti opatrení na budovanie dôvery a bezpečnosti. Taktiež dohliada nad implementáciou rozhodnutí, ktoré prijali účastnícke štáty, overuje ich účinnosť a podporuje členské štáty pri ich zavádzaní. V neposlednom rade usporadúva konzultácie venujúce sa otázkam bezpečnosti, ktoré majú za cieľ znížiť riziko vzniku konfliktu a riešiť ho v krajinách, kde sa vyskytol.

Fórum poskytuje jedinečný priestor pre všetky členské krajiny, aby mohli diskutovať o aktuálnych bezpečnostných problémoch a výzvach na rovnakej úrovni. Je pravidlom, že na každom stretnutí Fóra je zahrnutá téma bezpečnostného dialógu, kde je umožnené

---

<sup>18</sup> Oficiálna stránka OBSE. Policing [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/policing>

<sup>19</sup> Oficiálna stránka OBSE. Reform and Cooperation in the Security Sector [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/reform-and-cooperation-in-the-security-sector>

<sup>20</sup> KANTORCZYK, Jan – SCHWEIZER, Walter. The OSCE Forum for Security Co-operation (FSC) – Stocktaking and Outlook [online]. In: OSCE Yearbook 2008. Baden-Baden: Nomos, 2008. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/08/KantorczykSchweizer-en.pdf>

všetkým členským štátom vyjadriť svoje obavy a otázky v oblasti bezpečnosti, o ktorých následne spolu diskutujú. Tieto diskusie majú za úlohu vytvoriť opatrenia ktoré vedú k pevnejšiemu posilneniu politicko-vojenskej bezpečnosti. Predsedníctvo sa odovzdáva medzi členskými štátmi. Každý členský štát predsedá štyri mesiace. Takzvaná „predsednícka Troika“ (mechanizmus zložený z minulej, súčasnej a budúcej predsedníckej krajiny) zabezpečuje plynulý chod Fóra. Dokumenty a rozhodnutia sa vo Fóre schvaľujú na základe konsenzu. Fórum podporuje účastnícke štáty aby dodržiavali záväzky, ktoré boli schválené vo Fóre. Tieto rozhodnutia sú politicky záväzné.<sup>21</sup>

V priebehu niekoľkých rokov OBSE vyvinula v rámci Fóra jedinečný systém opatrení na budovanie dôvery a bezpečnosti (CSBMs), ktoré vytvorili podmienky pre vysoký stupeň bezpečnosti a stability v regióne OBSE prostredníctvom transparentnosti a vzájomnej predvídateľnosti. Opatrenia na budovanie dôvery a isté aspekty bezpečnosti a odzbrojenia boli prvý krát obsiahnuté v Helsinskom záverečnom akte (1975), v ktorom sa štáty zaviazali oznamovať hlavné vojenské manévry ostatným členským krajinám, a zároveň na základe bilaterálnych dohôd vyzývali tieto štáty, aby sa ich pozorovatelia týchto manévrov zúčastňovali. V septembri 1986 na Štokholmskej konferencii bol prijatý nový dokument, ktorý už opisoval opatrenia na budovanie dôvery a bezpečnosti a obsahoval niekoľko nových rozšírení ako napríklad posilnenie záväzku oznamovať vojenské manévry a pozývať pozorovateľov z iných členských krajín. Všetky tieto opatrenia boli navrhnuté tak, aby znižovali riziko vojenských konfrontácií v Európe.<sup>22</sup>

Jeden z najdôležitejších dokumentov a pilierov politicko-vojenskej dimenzie OBSE je Viedenský dokument z roku 1990. Ide o najkomplexnejšiu politicky záväznú zmluvu o opatreniach budujúcich dôveru a bezpečnosť v Európe. Ide o tretiu generáciu CSBMs opatrení po Helsinskom záverečnom akte a rozhodnutí Štokholmskej konferencie o opatreniach budujúcich dôveru a bezpečnosť a o odzbrojovaní v Európe. Pôvodne to bol hlavný výsledok Helsinského procesu v období studenej vojny, ktorý umožnil aj transformáciu Konferencie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (KBSE) v roku 1995 na Organizáciu pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE). Od roku 1990 bol Viedenský dokument upravený v štyroch obdobiach, ktoré sa uskutočnili v rokoch 1992, 1994, 1999 a 2011 kedy bol rozšírený o mnohé kompetencie. Hlavným zámerom tohto dokumentu je

---

<sup>21</sup> OSCE Factsheet. What is the Forum for Security Co-operation? [online]. 2019. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/fsc/77535?download=true>

<sup>22</sup> BORAWSKI, John. Progress in Stockholm talks. In: Bulletin of the Atomic Scientists, 1986, Volume 42, Issue 2, str. 40 – 42

upevňovanie dôvery a bezpečnosti medzi účastníckymi krajinami. Jadro dokumentu tvorí prvok, ktorý zaväzuje štáty aby sa vyhýbali hrozbe alebo použitia sily vo vzájomných vzťahoch na regionálnej ale aj medzinárodnej úrovni. Avšak Viedenský dokument nezahŕňa pod svoju kompetenciu všetky územia spadajúce pod OBSE, ide hlavne o mimoeurópske časti Ruska a Turecka. Spojeným štátom americkým a Kanade z dokumentu vyplývajú len záväzky spojené s ich vojskami umiestnenými v Európe.<sup>23</sup>

Viedenský dokument, svojim prijatím v roku 1990, posilnil ustanovenia, ktoré zdôrazňovali dôležitosť inšpekcie a hodnotenia vojenskej výbavy účastníckych štátov, ale pridal aj novú radu kompetencií a záväzkov ako napríklad každoročnú výmenu informácií o ozbrojených silách, o nasadení zbraní a systémového vybavenia, a o rozpočte do vojenského sektora. Podľa Viedenského dokumentu krajiny súhlasia s každoročnou výmenou vojenských informácií, kde sa informácie o vojenských silách týkajúcich sa vojenskej organizácie, počtu osôb a hlavných systémov zbraní a zariadení budú zdieľať s ostatnými členskými štátmi. Krajina, ktorá plánuje zmeniť štruktúru svojich vojenských síl na dobu dlhšiu ako 21 dní, ako napríklad zväčšenie veľkosti bojovej jednotky, oznámi túto zmenu iným štátom. Štáty si tiež vymieňajú informácie o svojich zbraňových systémoch alebo ak existujú plány na zavedenie nových systémov. Očakáva sa, že krajiny poskytnú informácie o svojom obrannom plánovaní. Dokument zaviedol mechanizmus pre konzultácie a spoluprácu, v prípade vzniku neobvyklých vojenských aktivít alebo rizikovej udalosti vojenskej povahy, ktoré majú za úlohu znižovať riziko v regióne. V prípade, že má účastnícky štát obavy z vojensky významnej akcie, môže požiadať krajinu ktorá je zodpovedná za túto akciu o vysvetlenie svojho konania. I keď po predložení vysvetlenia existujú obavy, dotknutý štát môže požiadať o stretnutie s konajúcou stranou. Účasť na stretnutí bude otvorená všetkým štátom, ktoré sa o akciu zaujímajú. Každá zo strán môže tiež požiadať o stretnutie všetkých štátov, ktoré by sa uskutočnilo ako spoločné stretnutie Stálej rady a Fóra pre bezpečnostnú spoluprácu, na ktorom sa budú posudzovať odporúčania jednotlivých štátov.<sup>24</sup>

Ďalej zaviedol povinnosť kontaktu, kde členské štáty uskutočňujú pravidelné návštevy leteckých základní a iných zariadení vojenského charakteru. Dôležitou súčasťou dokumentu je aj vytvorenie priamej komunikačnej siete a organizácia každoročných

---

<sup>23</sup> KANTORCZYK, Jan – SCHWEIZER, Walter. The OSCE Forum for Security Co-operation (FSC) – Stocktaking and Outlook [online]. In: OSCE Yearbook 2008. Baden-Baden: Nomos, 2008. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/08/KantorczykSchweizer-en.pdf>

<sup>24</sup> Arms Control Association. Vienna Document 1999 [online]. 2019. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: [https://www.armscontrol.org/factsheets/ViennaDoc99#\\_edn5](https://www.armscontrol.org/factsheets/ViennaDoc99#_edn5)

stretnutí hodnotiacich plnenie vyššie spomenutých záväzkov. Úprava z roku 1992 zaviedla nový súbor opatrení ako dôkladnejšie a detailnejšie vymieňanie informácií o vojenskom vybavení a systéme, zavedenie organizovania dobrovoľných návštev do vojenských základní a predstavenie nových typov vojenských zbraní a systémov. V roku 1994 bolo uskutočnených niekoľko zlepšení v už existujúcich opatreniach. Do dokumentu bol začlenený Program vojenských kontaktov a spolupráce a text o Obrannom plánovaní, ktorý bol prijatý Fórom v roku 1993. Posledné úpravy z roku 1999 a 2011 spolu s ďalšími dokumentami prijatými v rámci Fóra rozvíjali bezpečnostné mechanizmy a vytvárali pôdu na budovanie vzájomnej dôvery, vojenskej transparentnosti a celkovej stability regiónu.<sup>25</sup>

Ďalším základným dokumentom tvoriacim jadro Fóra je Kódex správania sa v oblasti politicko-vojenskej bezpečnosti. Dokument bol prijatý v roku 1994 počas Budapeštianskeho summitu ako reakcia na zmenu postavenia ozbrojených síl a ich úlohu v spoločnosti. Po páde Berlínskeho múru a následnom zjednotení Nemecka (1989), ako aj rozpadu Sovietskeho zväzu a rozpade Varšavskej zmluvy (1991) sa musela prehodnotiť „európska bezpečnostná architektúra“. Po stiahnutí vojsk Varšavskej zmluvy zo strednej a východnej Európy si značný počet bývalých členských štátov želalo predefinovať svoje geostrategické miesto a úlohu v období po skončení studenej vojny. Európa po studenej vojne potrebovala normatívny rámcový dokument, ktorý by pomohol formovať demokratizáciu tým, že by zohľadnil osobitný kontext a potreby postkomunistických spoločností.<sup>26</sup>

Kódex obsahuje rozsiahly počet cieľov, ktoré upevňujú právny štát. Tie siahajú až za fundamentálny rámec politicko-vojenskej dimenzie a vytvárajú úzke spojenie s legislatívnym obsahom ľudskoprávnej dimenzie. Jeden z takýchto cieľov je aj zabrániť podobným konfliktom a vojenským intervenciám, ktoré nastali počas Studenej vojny, kde armáda bola použitá ako zámienka ochrany a podpory politickej ideológie. Cieľom dokumentu je integrácia, udržovanie a kontrola armád. Je to jediný dokument v politicko-vojenskej dimenzii, ktorý predpisuje vnútroštátne normy účastníckym štátom. Tie sú

---

<sup>25</sup> OSCE. Vienna Document 2011 on Confidence- and Security-Building Measure [online]. 2011. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/fsc/86597?download=true>

<sup>26</sup> OSCE. 20 Years of OSCE Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security [online]. 2014. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/aktuell/news/20-years-osce-code-of-conduct.pdf>

povinné pravidelne každý rok odovzdávať správy o implementácii noriem ustanovených v Kódexe.<sup>27</sup>

Kódex obsahuje súbor nariadení a usmernení, ktoré regulujú ozbrojené zložky a orgány bezpečnostného sektoru v krajine na vnútroštátnej a medzištátnej úrovni. Tieto zásady môžeme nájsť už spomenuté v Helsinskom záverečnom akte a Parížskej charte. Články nachádzajúce sa v Kódexe stanovujú základné princípy ako je prednosť demokratickej politickej kontroly nad bezpečnostnými a obrannými silami, ochrana práv a slobôd vojakov a vojenských pracovníkov, podpora vzdelávania o medzinárodnom humanitárnom práve a jeho efektívnom implementovaním prostredníctvom bezpečnostných síl, politická nestrannosť ozbrojených síl, princípy a pravidlá o vnútroštátnych zásahoch ozbrojených síl a iné právne záväzky. Taktiež zaväzuje štáty aby prijali také legislatívne opatrenia, ktoré zabránia použitiu ozbrojených síl, ktoré by mali za cieľ obmedziť základne ľudské slobody jednotlivca alebo skupín a uprieť im ich nárok na náboženskú, jazykovú, etnickú a kultúrnu identitu.<sup>28</sup>

Dôležitými aspektmi Kódexu sú aj zásady, ktoré riadia medzištátne vzťahy účastníckych krajín a vyzývajú ich aby dodržiavali všetky dohodnuté opatrenia budujúce dôveru a bezpečnosť a dohody o kontrole zbraní. Kódex stanovuje, aby všetky členské krajiny udržiavali iba takú mieru ozbrojených zložiek, ktorá je potrebná na obranu ich územia alebo kolektívnu bezpečnosť. Účastnícke štáty sa každý rok vzájomne informujú o vnútroštátnych postupoch a dodržiavaní noriem ustanovených v Kódexe. Takéto aktivity zabezpečujú bezpečnosť a zvyšujú dôveru medzi členskými krajinami. Všetky informácie a správy sa voľne uverejňujú.<sup>29</sup>

### 3.3 CFE a Zmluva o otvorenom nebi

Za základný kameň bezpečnosti na Európskom kontinente sa považuje Zmluva o konvenčných a ozbrojených silách v Európe (CFE). Táto zmluva je výsledkom dlhoročných negociácií počas Studenej vojny, kú ktorým sa účastnícke štáty dopracovali aj

---

<sup>27</sup> KANTORCZYK, Jan – SCHWEIZER, Walter. The OSCE Forum for Security Co-operation (FSC) Stocktaking and Outlook [online]. In: OSCE Yearbook 2008. Baden-Baden: Nomos, 2008. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/08/KantorczykSchweizer-en.pdf>

<sup>28</sup> ZIKRIYAYEVA, Farangis – RAHIMOVA, Khursheda. 20 Years of OSCE Code of Conduct on Politico-Military Aspect of Security: Implementation in Tajikistan [online]. 2014. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://humanrightsmatter.org/2015/01/18/20-years-of-osce-code-of-conduct-on-politico-military-aspect-of-security-implementation-in-tajikistan/>

<sup>29</sup> OSCE Factsheet. What is the Forum for Security Co-operation? [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/fsc/77535?download=true>

vd'aka KBSE (teraz OBSE). Zmluva podpísaná v Paríži v novembri 1990 (do platnosti prišla 1992), odstránila obrovskú kvantitatívnu výhodu počtu konvenčných zbraní vlastnených Sovietskym zväzom v Európe tak, že stanovila rovnaký počet pre množstvo tankov, obrnených bojových vozidiel, ťažké delostrelectvo, bojové lietadlá a útočné helikoptéry, ktoré by členovia NATO a Varšavskej zmluvy mohli nasadiť v Európskom priestore, ktorý sa rozprestieral od Atlantického oceánu až po Uralské hory. Základnou úlohou Zmluvy o konvenčných a ozbrojených silách v Európe bolo zabrániť obom stranám zhromažďovať vojenské sily za účelom rýchlej ofenzívy v Európe, ktoré by mohli vyústiť v jadrový konflikt. I keď takáto hrozba koncom Studenej vojny a rozpadom Sovietskeho zväzu zanikla, členovia Zmluvy prízvukovali existenciu trvalej hodnoty, vyplývajúcej z obmedzenia počtu zbraní a režimu kontroly, ktoré vedú k vysokému stupňu transparentnosti vo vojenskej oblasti.<sup>30</sup>

Zmluva obsahuje podrobné ustanovenia o overovaní, vrátane výmeny informácií o vybavení a zariadeniach, ktoré boli touto zmluvou obmedzené, a stanovuje komplexné osobné kontroly členských štátov. Účastnícke strany si vymieňajú každoročne údaje o vojenskej štruktúre a držbe zariadení a poskytujú si navzájom informácie o zmene výbavy, ktorá presahuje určité kvalitatívne hranice. Zmluva taktiež zriadila vo Viedni orgán s názvom Spoločná konzultačná skupina, ktorá slúži ako fórum pre účastnícke strany na diskusiu o otázkach implementácie stanov obsiahnutých v Zmluve. Medzi ďalšie kompetencie Skupiny patrí riešenie nejasností a rozdielnej interpretácií stanov, zvažovanie opatrení, ktoré vedú k lepšej efektívnosti zmluvy, riešenie technických otázok a monitorovanie sporov ktoré môžu vzniknúť na základe implementácií zmluvy.<sup>31</sup>

Zmluva o konvenčných a ozbrojených silách v Európe zvyšuje dôveru a predvídateľnosť medzi účastníckymi štátmi, vd'aka pravidelnému poskytovaniu informácií a zmenách vo vojenskom vybavení, ktoré podliehajú osobným kontrolám. Zníženie požadované v tejto zmluve malo za následok, že viac ako 60 000 tisíc zbrojných systémov bolo zničených do polovice 90. rokov. Táto väčšia transparentnosť a posilnená spolupráca medzi ozbrojenými silami viedla k ešte silnejšiemu budovaniu vzájomnej dôvery. Zmluva

---

<sup>30</sup> Arms Control Association. The Conventional Armed Forces in Europe (CFE) Treaty and the Adapted CFE Treaty at a Glance [online]. 2019 . [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.armscontrol.org/factsheet/cfe>

<sup>31</sup> WITKOWSKY, Anne et al. Salvaging the Conventional Armed Forces in Europe Treaty Regime: Options for Washington [online]. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2010, str. 4 – 5. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: [https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/03\\_armed\\_forces\\_europe\\_treaty.pdf](https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/03_armed_forces_europe_treaty.pdf)

hrala obrovskú rolu v zabránení hromadenia a budovania vojenského arzenálu v Európe a poslúžila k zníženiu napätia, ktoré panovalo po konci Studenej vojny.<sup>32</sup>

Postupným rozpadom Sovietskeho zväzu a zmenou charakteru bezpečnosti na európskom kontinente sa účastnícke strany rozhodli, že Zmluva sa stala zastaranou, nakoľko základne stanovy stále ráтали s dvoma blokmi, ktoré už viac neexistovali. Aby Zmluva bola opäť v súlade s existujúcim bezpečnostným priestorom, bolo nutné ju za pomoci všetkých účastníckych štátov ju pozmeniť. Zmluvné strany sa napokon dohodli no Istanbulsom summite OBSE, ktorým výsledkom bolo podpísanie Dohody o adaptácii 19. novembra 1999. Dohoda o adaptácii Zmluvy o konvenčných a ozbrojených silách vychádzala z pôvodnej zmluvy, no niektoré časti boli náležite pozmenené. Najdôležitejšie zmeny sa týkali nového nastavenia obmedzení vojenských zariadení, ktoré bolo založené na princípe jednotlivých štátov a nie dvoch blokov, ktoré existovali počas Studenej vojny. Boli definované dve horné hranice množstva vojenských zariadení: národná horná hranica a územná horná hranica v oblasti, kde môže byť dané vybavenie použité. Špecifická zmena sa týkala aj Ruska, ktoré už v roku 1996 požiadalo o zmenu v limitáciách počtu vojenského vybavenia v tzv. zraniteľných oblastiach, aby mohlo disponovať väčším priestorom na odpoveď v prípade nebezpečenstva. Zmena v stanove riešila potrebu Ruska zvýšiť svoju flexibilitu v zraniteľných regiónoch zvýšením limitu na obrnené bojové vozidlá v týchto regiónoch. Dohoda o adaptácii ďalej posilňovala informačnú výmenu a kontrolu dodržiavania horných hraníc jednotlivých štátov, rozšírila stanovu potvrdzujúcu právo každého nezávislého štátu na povolenie alebo nepovolenie prechodu cudzím vojskám svojim územím a pridala klauzulu, ktorá povoľovala iným európskym štátom sa pripojiť k zmluve.<sup>33</sup>

Zmluva doposiaľ nebola ratifikovaná, pretože Rusko nesplnilo niekoľko záväzkov vyplývajúcich z Istanbulskeho summitu, ktoré sa týkajú stiahnutí jeho vojsk z Gruzínska a Moldavska. USA a krajiny, ktoré sú členmi NATO prízvukovali, že zmluvu neratifikujú pokiaľ všetky záväzky nebudú splnené. Vlády Gruzínska a Moldavska sa vyjadrili, že si neprajú prítomnosť ruských vojsk v častiach krajiny označených tzv. zamrznutým konfliktom. Rusko pozastavilo plnenie zmluvy v roku 2007 kvôli „okolnostiam, ktoré sa nestotožňovali s národnými záujmami Ruska v oblasti vojenskej bezpečnosti“. Medzi

---

<sup>32</sup> Federal Foreign Office of Germany. Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE Treaty) [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen/abruestung/uebersicht-konvalles-node/ruestungskontrolle/kse-vertrag-node>

<sup>33</sup> WITKOWSKY, Anne et al. Salvaging the Conventional Armed Forces in Europe Treaty Regime: Options for Washington [online]. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2010, str. 6. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: [https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/03\\_armed\\_forces\\_europe\\_treaty.pdf](https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/03_armed_forces_europe_treaty.pdf)

dôvody uvedené Ruskom patrili výzvy, ako je rozširovanie členstva v NATO, vytvorenie vojenských zariadení Aliancie vo východnej Európe, nevyvážené rozdelenie kontrol na mieste a americký rozvoj protiraketovej obrany a ďalších nových rušivých zbraní, ktoré neboli zahrnuté v pôvodnej zmluve. Negociácie medzi oboma stranami skončili na mŕtvom bode. Rusko ukončilo svoje pôsobenie v Konzultačnej skupine v roku 2015. Rozhodnutie Ruska neimplementovať Zmluvu spôsobilo prehĺbenie nedôvery voči Západu a zníženie bezpečnosti vo východnej Európe.<sup>34</sup>

Podstatnou súčasťou bezpečnosti na európskom kontinente je aj ochrana vzdušného priestoru, kde významnú rolu má Zmluva o otvorenom nebi, ktorá zabezpečuje budovanie dôvery a podporuje otvorenosť medzi ozbrojenými silami účastníckych štátov. Myšlienka režimu, ktorý by zabezpečoval neozbrojené pozorovacie lety s účelom podpory vzájomnej dôvery, predvídateľnosti a stability bola prvý krát vyslovená v roku 1955 prezidentom USA Dwightom Eisenhowerom. V roku 1989 na tento nápad nadviazal ďalší americký prezident George H. W. Bush, ktorý navrhol tzv. režim Otvoreného neba. Tento návrh rozširoval Eisenhowerov koncept. V rámci tohto režimu by účastníci povoľovali vstup do svojho vzdušného priestoru na základe reciprocity s cieľom posilniť dôveru a transparentnosť v súvislosti s vojenskými činnosťami. V roku 1989 na stretnutí Severoatlantickej rady v Bruseli vydali účastníci dokument Otvorené nebo – základné prvky, v ktorom vyzývali členské krajiny Varšavskej zmluvy a NATO na podporu otvorenosti a transparentnosti, na prehĺbenie dôvery medzi krajinami a zjednodušenie overovania v dodržovaní dohôd o kontrole zbraní a odzbrojovaní.<sup>35</sup>

V roku 1990 sa v Ottawe začali počiatočné rokovania medzi členskými štátmi NATO a krajinami Varšavskej zmluvy, kde hlavným predmetom diskusie bola téma Otvoreného neba. Prebehlo niekoľko nadväzujúcich stretnutí v mestách Budapešť, Viedeň a Helsinki, ale skutočný posun k vytvoreniu zmluvy nastal až v roku 1991 po rozpade Sovietskeho zväzu. Bola to iniciatíva práve ruských zástupcov, ktorá proces urýchlila. Zmluva bola nakoniec podpísaná na štvrtej nadväzujúcej Konferencii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (terajšia OBSE), ktorá sa konala v Helsinkách 24. marca 1992. Konferencie sa zúčastnilo 16 členských krajín NATO a 9 krajín bývalého Východného bloku. Avšak zmluva prišla do platnosti až v januári v roku 2002, čomu predchádzala ratifikácia zmluvy Ruskou

---

<sup>34</sup> Arms Control Association. The Conventional Armed Forces in Europe (CFE) Treaty and the Adapted CFE Treaty at a Glance [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.armscontrol.org/factsheet/cfe>

<sup>35</sup> The Nuclear Threat Initiative. Treaty on Open Skies [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/treaty-on-open-skies/>

federáciou a Bieloruskom. Takmer desať rokov po jej pôvodnom podpísaní, dovtedy sa zmluva predbežne uplatňovala. Zmluva ma v súčasnosti 34 zmluvných strán. Zmluva sa uplatňuje na území všetkých účastníckych štátov a zahŕňa geopolitický priestor, ktorý sa rozprestiera od Vancouveru až po Vladivostok. Zmluva o otvorenom nebi je dôležitým opatrením na budovanie dôvery v regióne OBSE. Od svojho zavedenia sa Režim otvoreného neba osvedčil ako neoddeliteľná súčasť pri kontrole zbrojenia v euroatlantickej oblasti.<sup>36</sup>

Zmluva bola navrhnutá ako opatrenie pre budovanie dôvery už od samého začiatku. Do dnešného dňa režim Otvoreného neba nesie nesmiernu hodnotu, ktorá je založená na spolupráci medzi krajinami a ponúka takmer neobmedzené možnosti pozorovania, ktoré významne podporujú vojenskú transparentnosť a prehlbovanie dôvery. Zmluva o otvorenom nebi ustanovuje všetkým účastníckym krajinám právo každoročne, na základe dohody, vykonávať určitý počet nerušených pozorovacích letov vo vzdušnom priestore ostatných zmluvných strán. Pri leteckom pozorovaní môžu používať snímачe na fotografovanie, radar a od roku 2006 aj infračervené snímky. Od roku 2013 sa postupne zavádzajú aj digitálne snímacia zariadenia. Počas vykonávania letov sa zúčastňujú tejto činnosti jednotlivci z pozorovanej aj pozorovacej strany. Táto spolupráca je dôležitým bodom pri posilňovaní budovania dôvery a prispieva k stabilite a kolektívnej bezpečnosti. Zmluva taktiež slúži ako pomôcka určená na monitorovanie dodržiavania dohôd o kontrole zbraní (najmä v prípade Zmluvy o konvenčných a ozbrojených silách v Európe a pri Viedenskom dokumente) a zároveň posilňuje schopnosti v oblasti predchádzania konfliktov a krízového riadenia v rámci regiónu OBSE. Zmluva o otvorenom nebi umožňuje účastníckym stranám letecké pozorovania aj iných oblastiach. Monitorovacie lety sa využívajú na získavanie snímok aj v prípade medzinárodných kríz alebo v prípade zhromažďovania informácií o životnom prostredí.<sup>37</sup>

V rámci Zmluvy bola zriadená Konzultatívna komisia pre otvorené nebo (OSCC), ktorá vykonáva svoju prácu na základe konsenzu. Je primárnym poradným a rozhodovacím orgánom pre otázky implementácie záväzkov. Komisia má na starosti otázky týkajúce sa dodržiavania zmluvy, a snaží sa taktiež riešiť rozdielnosti a nejednoznačnosti, ktoré vyplávajú zo zlej interpretácie. Ďalej posudzuje žiadosti o pristúpení k zmluve a stará sa

---

<sup>36</sup> BRUNNER, Manuel. Open Skies Regime [online]. In: Max Planck Encyclopedia of Public International Law [MPEPIL]. 2013. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na:

<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e2124>

<sup>37</sup> Federal Foreign Office of Germany. The Treaty on Open Skies [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen/abruetzung/uebersicht-konvalles-node/ruestungskontrolle/openskies-node>

o technické a administratívne opatrenia. OSCC sa schádza každý mesiac na plenárnych zasadnutiach v sídle Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe vo Viedni.<sup>38</sup>

Existujú aj protiargumenty, ktoré hovoria o Zmluve ako neefektívnom nástroji. Jednou z nich je kritika spojená s oznamovaním o uskutočnení letu alebo letového plánu, ktorý sa avizuje vopred. Takýmto spôsobom má prijímací štát dostatok času na skrytie dôležitých vojenských tajomstiev, ktoré môžu byť chránené pred snímaním. V tomto prípade je otázne, či je transparentnosť na mieste. Štáty majú prirodzené obavy, že okolité krajiny majú príliš veľa vojenských informácií a dostávajú do tzv. bezpečnostnej dilemy. Ďalšou prekážkou pri implementácii Zmluvy je prekonávanie štátnej a organizačnej byrokracie. Príkladom môže byť Švédsko, ktoré v roku 2005 požiadalo OSN o uskutočnenie letu nad územím postihnutým tsunami. Ich žiadosť bola zamietnutá z dôvodu dlhého byrokratického procesu v rámci systému OSN a neefektívnemu rozhodovaciemu postupu medzi OSN a postihnutými krajinami.<sup>39</sup>

Na druhú stranu, Režim otvoreného neba bol úspešne používaný na pozorovanie vojenských aktivít na území účastníckych štátov. Viac ako 1200 pozorovacích letov bolo doteraz realizovaných na základe vzájomných dohôd medzi účastníckymi stranami. Poskytuje príležitosť na overovanie dodržiavania politicko-vojenských záväzkov vyplývajúcich z viacerých nástrojov OBSE. Režim otvoreného neba je výsledkom doposiaľ najrozsiahlejšej medzinárodnej snahy na podporu otvorenosti a transparentnosti vojenských síl a ich aktivít. Dokonca aj v čase politickej krízy medzi Ruskom a NATO sa ukázalo, že ide o stabilný mechanizmus v rámci európskej bezpečnosti. Otvorenie vzdušného priestoru s cieľom umožniť pozorovacie lety iným štátom sa všeobecne považuje za symbolické a praktické gesto bezpečnostnej spolupráce.<sup>40</sup>

### 3.4 Štruktúrovaný dialóg

Dialóg a spolupráca prebiehajú v oblasti Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe na pozadí vážneho politického a vojenského napätia. Zároveň, dohody o kontrole zbrojenia už negarantujú plnú bezpečnosť. Avšak, studená vojna je príkladom, že kontrola

---

<sup>38</sup> The Nuclear Threat Initiative. Treaty on Open Skies [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/treaty-on-open-skies/>

<sup>39</sup> LINDLEY, Dan. Cooperative airborne monitoring: Opening the skies to promote peace, protect the environment, and cope with natural disasters. In: Contemporary Security Policy, 2006, Volume 27, Issue 2, str. 325–343.

<sup>40</sup> BRUNNER, Manuel. Open Skies Regime [online]. In: Max Planck Encyclopedia of Public International Law [MPEPIL]. 2013. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e2124>

zbrojenia je možná aj počas silného politického napätia, ale len v prípade ak medzi oboma stranami existuje spoločný záujem na predchádzaní otvorenému vojenskému konfliktu. Súčasný stav vzájomnej neistoty nabáda strany k tomu, aby k situácii pristupovali prostredníctvom postupného procesu, ktorý je zložený z malých krokov podobajúcim sa prvým rokovaniam o opatreniach na posilnenie dôvery a bezpečnosti počas studenej vojny. História ukazuje, že na začatie takéhoto procesu sú nevyhnutné pravidelné a cielené konzultácie v menších formátoch, v ktorých sa strany vopred dohodnú na účele rokovania a sú spravidla zastúpené na najvyššej úrovni.<sup>41</sup>

Súčasný bezpečnostný prostredie je nestabilné a nepredvídateľné. Vojenské cvičenia sú väčšie a často sa vykonávajú bez prvotného oznámenia a v citlivých oblastiach. Riziko eskalácie konfliktu vzniknutého z nedorozumenia rastie. Vojenské kontakty medzi štátmi sú zriedkavejšie, ale vojenské incidenty sa v regióne OBSE vyskytujú čoraz častejšie. V rámci OBSE bolo predložených niekoľko návrhov na zvýšenie transparentnosti a príležitostí na overovanie vojenských činností, ako aj na zníženie rizík vedúcich k nežiadúcej eskalácii. Všetky návrhy vyplývali z Viedenského dokumentu 2011 o opatreniach budujúcich dôveru a bezpečnosť. Súčasťou diskusie bolo aj skonštatovanie neefektívnych pokusov použiť práve tieto nástroje ako odpoveď na krízu na Ukrajine. Takéto konsekvencie jasne ukázali obmedzenia a štrukturálne nedostatky existujúcich nástrojov pri riadení krízových situácií.<sup>42</sup>

Všetky účastnícke strany sa zhodujú na tom, že súčasná situácia je nebezpečná a treba ju zvrátiť, ale majú odlišné názory na hlavné dôvody, ktoré spôsobili tento stav, a nezhodujú sa ani na tom, ako nájsť spoločné riešenia tejto situácie. OBSE je ideálnou platformou, ktorá zaručuje riešenie týchto otázok inkluzívnym a otvoreným spôsobom. Je jej poslaním nevyhnutne vytvoriť bezpečný priestor pre diplomáciu a aktívne pracovať na vytváraní podmienok pre takýto dialóg. Preto sa účastnícke strany zaviazali pretaviť tieto ambície do reality a spoločne spustili tzv. Štruktúrovaný dialóg o súčasných a budúcich výzvach a rizikách pre bezpečnosť v oblasti OBSE, s cieľom podporiť lepšie pochopenie týchto problémov. Dialóg môže slúžiť ako spoločný pevný základ pre ďalšie postupy.<sup>43</sup>

---

<sup>41</sup> KÜHN, Ulrich. Structuring Security – Dialogue and Arms Control in the OSCE Area [online]. Vienna: Vienna Center for Disarmament and Non-Proliferation, 2018, str. 1 – 5. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: [https://vcdnp.org/wp-content/uploads/2018/06/Structuring-Security\\_June-2018.pdf](https://vcdnp.org/wp-content/uploads/2018/06/Structuring-Security_June-2018.pdf)

<sup>42</sup> GREMINGER, Thomas. It is Time to Revitalize Political-Military Dialogue in the OSCE [online]. 2017 [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/it-is-time-to-revitalize-political-military-dialogue-in-the-osce/>

<sup>43</sup> FROM LISBON TO HAMBURG: DECLARATION ON THE TWENTIETH ANNIVERSARY OF THE OSCE FRAMEWORK FOR ARMS CONTROL [online]. Hambrug, 2016. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/chairmanship/289496?download=true>

Štruktúrovaný dialóg sa začal na základe vyhlásenia o konsenze, ktoré prijalo 57 účastníckych krajín OBSE na zasadnutí Ministerskej rady OBSE v Hamburgu v decembri 2016. Významnú úlohu vo formovaní konsenzu o tomto dôležitom dokumente malo nemecké predsedníctvo. Hlavnými princípmi štruktúrovaného dialógu sú transparentnosť, kolektívne vlastníctvo a rešpektovanie odlišných názorov v oblasti OBSE. Ide o neformálny formát, ktorý pomáha oživiť diskusie stagnujúce v iných fórach. Štruktúrovanému dialógu predsedá tento rok Holandsko.<sup>44</sup>

Štruktúrovaný dialóg OBSE sa môže stať platformou na obnovu dôvery a na zabránenie neustálemu reťazcu vzájomných obvinení. Týmto spôsobom sa môže podstatne zlepšiť celková atmosféra. Nový formát dialógu môže pomôcť posilniť kontakty medzi armádami, ktoré sú nevyhnutné na budovanie dôvery a zvyšovanie transparentnosti. Štruktúrovaný dialóg OBSE môže vyvinúť systematickú analýzu trendov vo vojenských pozíciách a cvičeniach, to zároveň pomôže štátom lepšie porozumieť zámerom druhej strany, zvýšiť transparentnosť a pomôcť zabrániť vojenskej konfrontácii spôsobenej nesprávnym výkladom a nedorozumením. Štruktúrovaný dialóg by sa mal využívať na vytvorenie mechanizmu na predchádzanie incidentom, ktorý by pomohol zabrániť nebezpečným stretnutiam a konfliktom vojenských lietadiel, napr. v Baltickom mori.<sup>45</sup>

Štruktúrovaný dialóg OBSE by mohol v dlhodobom horizonte pomôcť poskytnúť ďalší impulz na oživenie režimu kontroly konvenčných zbraní a je dobrým príkladom, že OBSE v súčasnosti zostáva najlepším miestom pre inkluzívne multilaterálne diskusie o súčasných politicko-vojenských výzvach.<sup>46</sup>

---

<sup>44</sup> Oficiálna stránka OBSE. Structured Dialogue [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/structured-dialogue>

<sup>45</sup> LIECHTENSTEIN, Stephanie. OSCE Structured Dialogue: Countering the Risk of Military Escalation in Europe [online]. 2017. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.shrmonitor.org/osce-structured-dialogue-countering-risk-military-escalation-europe/>

<sup>46</sup> NÜNLIST, Christian. Under Pressure: The Uncertain Future of the OSCE Structured Dialogue [online]. 2018. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.shrmonitor.org/under-pressure-the-uncertain-future-of-the-osce-structured-dialogue/>

### 3 OBSE a zamrznuté konflikty

V medzinárodných vzťahoch sa termín „zamrznutý konflikt“ definuje ako situácia, v ktorej sa ukončil aktívny ozbrojený konflikt, no neexistuje žiadna mierová zmluva ani iný politický rámec, ktorý by plne vyriešil konflikt alebo uspokojil bojujúce strany. Hrozí, že konflikt sa môže zopakovať kedykoľvek, čo vytvára pocit neistoty a nestability. Termín bol veľakrát použitý pre rôzne regióny, no najmä odkazuje na postsovietsky priestor. Po rozpade Sovietskeho zväzu v roku 1991 vzniklo niekoľko konfliktov v oblastiach niektorých postsovietskych štátov. Rozpory vznikali zvyčajne tam, kde nové medzinárodné hranice nezodpovedali etnickej príslušnosti obyvateľstva. V súčasnosti zamrznuté konflikty odkazujú na nasledovné oblasti: Náhorný Karabach, Podnestersko, Južné Osetsko a Abcházsko a východ Ukrajiny.<sup>47</sup>

Vyriešenie zamrznutých konfliktov patrí medzi dôležité úlohy OBSE v rámci zachovania bezpečnosti v regióne. Konflikty, ktoré vznikli po sebaurčení národov v postsovietskom regióne majú výrazný vplyv na stabilitu v európskom priestore. Napriek tomu, že tieto spory naďalej existujú v regióne OBSE vo forme zamrznutých konfliktov, a majú obrovský dopad na európsku bezpečnosť, zostali mimo dlhodobého záujmu medzinárodného spoločenstva. Bola to až kríza na Ukrajine, krajine trpiacej dlhotrvajúcim ozbrojeným konfliktom, ktorá pritiahla pozornosť medzinárodného spoločenstva na zamrznuté konflikty v postsovietskom priestore.<sup>48</sup>

Okrem základnej charakteristiky zamrznutého konfliktu, ktorá je spomenutá vyššie, môžeme hovoriť aj o ďalších črtách: všetky tieto konflikty sú separatistické, hlavnú úlohu v nich zohráva etnický nacionalizmus, v rámci separatizmu zasahujú do konfliktu zahraniční účastníci, prítomná je podpora príbuzných etnických príslušníkov zo zahraničia, všetky strany veria, že ide o existenčnú záležitosť a preto všetky strany boli vedené k tomu, že iba víťazstvo bez kompromisov môže byť možné. A v neposlednom rade sú účastníci konfliktu v stave očakávania, že ich konflikt nebude v blízkej budúcnosti vyriešený a plne sa tomuto očakávaniu prispôbili.<sup>49</sup>

---

<sup>47</sup> MACFARLANE, S. Neil. Frozen Conflicts in the Former Soviet Union – The Case of Georgia/South Ossetia [online]. In: OSCE Yearbook, 2008, str. 23 – 24. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: <https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/08/MacFarlane-en.pdf>

<sup>48</sup> BAŇAIOVÁ, Klaudia – GODA, Samuel et al. Frozen ground: Role of the OSCE in protracted conflicts [online]. Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2018, str. 5 – 6. [cit. 20.03.2019]. ISBN 978-80-89356-85-0. Dostupné na: [http://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2019/01/Frozen-ground\\_Role-of-the-OSCE-in-protracted-conflicts-pdf.pdf](http://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2019/01/Frozen-ground_Role-of-the-OSCE-in-protracted-conflicts-pdf.pdf)

<sup>49</sup>

Konflikty v postsovietskom priestore prebiehajú až na niekoľko výnimiek od 90. rokov. Dlhodobý priebeh týchto konfliktov zasiahol všetky oblasti života v postihnutých miestach a do veľkej miery ovplyvnil rozvoj regiónov v rôznych oblastiach. Tieto konfliktné regióny majú niekoľko spoločných znakov. Sú charakteristické vyšším stupňom organizovaného zločinu, vyskytuje sa tu radikalizácia, ktorá vedie v niektorých prípadoch ku terorizmu. Ďalej sú to zle makroekonomické ukazovatele ako napríklad vysoká nezamestnanosť, ktoré majú za následok chudobu a nízky alebo žiadny hospodársky rozvoj. Taktiež tu dochádza k potlačovaniu základných ľudských práv a slobôd.<sup>50</sup>

Riešenie konfliktov, v rámci politicko-vojenskej dimenzie OBSE, je viacúrovňový proces, ktorý je založený na širokej škále metód a postupov na dosiahnutie mierových a trvalo udržateľných riešení konfliktu tým, že sa protichodné strany naklonia k pozitívnym výsledkom a udržiavajú svoje odhodlanie ich dosiahnuť a rešpektovať. Medzi metódy, ktoré sa v procese mierového riešenia využívajú patria vyjednávanie, mediácia a uľahčenie dialógu, diplomacia, monitorovanie alebo overovanie platných dohôd, ale aj urovnávanie sporov a rozhodcovské konania. Pri riešení konfliktov ide o dlhodobý politický proces, pri ktorom sa striedajú obdobia pomalého alebo žiadneho pokroku, ktoré sú zároveň prerušované zmenami v pozíciách strán, zmenami okolností alebo obsahu. Je dôležité pre účastníkov procesu aby akékoľvek budúce zmeny predvídali a identifikovali a využili každú možnosť, ktorá by viedla k progresu v riešení konfliktu. OBSE disponuje účinnými a efektívnymi prístupmi k zamrznutým konfliktom, ktoré poskytujú široký rámec pre navrhovanie a implementáciu praktického viacfázového úsilia, ktoré spája regionálne, národné a miestne platformy s cieľom dosiahnuť mier a pracuje vo všetkých oblastiach v danej krajine, ktoré odzrkadľujú základné dimenzie OBSE.<sup>51</sup>

Mediácia sa v súčasnosti považuje za jeden z najúčinnějších prostriedkov na prevenciu, riadenie a riešenie konfliktov a to z hľadiska nákladov aj výsledkov. Vzhľadom na vznik nových konfliktov a existenciu pretrvávajúcich konfliktov sa medzinárodné a regionálne organizácie rozhodli posilniť svoje kapacity na účinnú mediáciu a uľahčenie dialógu. V súvislosti s týmito skutočnosťami je nutné pristupovať k mediácii a uľahčovaniu dialógu ako k profesionálnej činnosti, ktorá si vyžaduje odborné znalosti a skúsenosti,

---

<sup>50</sup> BAŇAIOVÁ, Klaudia – GODA, Samuel et al. Frozen ground: Role of the OSCE in protracted conflicts [online]. Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2018, str. 6. [cit. 20.03.2019]. ISBN 978-80-89356-85-0. Dostupné na: [http://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2019/01/Frozen-ground\\_Role-of-the-OSCE-in-protracted-conflicts-pdf.pdf](http://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2019/01/Frozen-ground_Role-of-the-OSCE-in-protracted-conflicts-pdf.pdf)

<sup>51</sup> Conflict Prevention Centre. Food-for-thought paper on conflict resolution in the OSCE area [online]. 2013. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/sg/104527?download=true>

operačné smerovanie, ako aj trvalú politickú, finančnú a administratívnu podporu. Komparatívna výhoda Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe v oblasti uľahčovania dialógu a mediácie vychádza z jej širokého mandátu pre včasné varovanie, predchádzanie konfliktov, riešenie konfliktov, postkonfliktnú obnovu, ale aj z vysokého členstva zloženého zo 57 účastníckych krajín. OBSE ma flexibilnú inštitucionálnu štruktúru a jej proces rozhodovania na základe konsenzu dáva legitimitu všetkým jej činnostiam. OBSE sa zapája do činností v oblasti mediácie a uľahčovania dialógu od začiatku 90. rokov, najmä v juhovýchodnej Európe, východnej Európe, na južnom Kaukaze a v strednej Ázii.<sup>52</sup>

Na uskutočňovanie týchto činností OBSE disponuje viacerými subjektmi, mechanizmami a postupmi. V prvom rade je to úradujúci predseda, ktorý sa ujal vedenia činností OBSE, ktoré sú zamerané na prevenciu, manažment a riešenie konfliktov v regióne OBSE. Úradujúci predseda môže nadviazať kontakt s konfliktnými stranami a uľahčiť dialóg a rokovania medzi nimi. Významnú úlohu zohrávajú aj osobitní predstavitelia a zástupcovia, ktorí môžu byť menovaní úradujúcim predsedom na podporu mediácie ako odpoveď na vzniknutú krízu. Podobne môže úradujúci predseda poveriť generálneho tajomníka OBSE alebo riaditeľa Centra na prevenciu konfliktov (CPC) s cieľom uľahčiť dialóg v čase krízovej situácií. Dokonca niektorí vedúci terénnych misií OBSE sú zapojení do uľahčovania dialógu a mediácie v zamrznutých konfliktoch alebo v regionálnych a miestnych sporoch. Tieto činnosti môžu byť vykonávané aj terénnymi pracovníkmi v mene vedúceho misie. Za uľahčenie dialógu v prípadoch týkajúcich sa národnostných menšín alebo ľudských práv je zodpovedný Vysoký komisár OBSE pre otázky národnostných menšín (HCNM) a Úrad OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR). OBSE má mnoho prostriedkov, ktoré využíva pri predchádzaní konfliktov a uľahčovaní dialógu medzi stranami konfliktu ako napríklad vyššie spomínaný Viedenský dokument, mechanizmus Valleta a iné. Na základe vyššie uvedených charakteristík sa OBSE zapája do viacerých činností riešiacich zamrznuté konflikty v postsovietskom priestore a aktívne sa zapája do mediačných procedúr a formátov: vyjednávací formát „5+2“ v Podnestersku, Minská skupina v prípade konfliktu v Náhornom Karabachu, Ženevské medzinárodné diskusie týkajúce sa konfliktu v južnom Kaukaze a Trilaterálna kontaktná skupina pre urovanie konfliktu v Donbase na Ukrajine.<sup>53</sup>

---

<sup>52</sup> Reference Guide. Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE [online]. OSCE Conflict Prevention Centre, 2014, str. 7 – 11. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/secretariat/126646?download=true>

<sup>53</sup> BAŇAIOVÁ, Klaudia – GODA, Samuel et al. Frozen ground: Role of the OSCE in protracted conflicts [online]. Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2018, str. 6 – 8 [cit. 20.03.2019]. ISBN 978-80-89356-85-0. Dostupné na: [http://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2019/01/Frozen-ground\\_Role-of-the-OSCE-in-protracted-conflicts-pdf.pdf](http://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2019/01/Frozen-ground_Role-of-the-OSCE-in-protracted-conflicts-pdf.pdf)

Zamrznutý konflikt v Moldavsku siaha až do konca Sovietskeho zväzu a vzniku samostatného Moldavska. Separatisti v podnesterskom regióne bojovali za nezávislosť so štátnymi bezpečnostnými silami vo veľmi krátkej vojne, ktorá nakoniec skončila mierom, ktorý bol sprostredkovaný Ruskom a zriadil sa kvázi nezávislý štát Podnestersko. Od uzavretia prímeria v roku 1992 došlo k podstatnému zníženiu násilia. Až donedávna nebol hmatateľný žiaden pokrok v riešení tohto konfliktu. Napriek mnohým návrhom zo strán zapojených do vyjednávacieho formátu „5+2“ (OBSE, Rusko, Ukrajina, Moldavsko Podnestersko + USA a EÚ ako pozorovatelia) bol status quo konsolidovaný a „prijateľný“. Avšak v nadväznosti na nemecko-ruskú iniciatívu v júni 2010 sa vytvoril vonkajší tlak na správne politické riešenie tohto konfliktu. V 2011 sa strany dohodli na obnovení stretnutí vo formáte „5+2“, ktoré sa neuskutočňovali od roku 2006. Otázka Podnesterska je teraz relatívne vyššie v politickej agende zapojených strán do procesu „5+2“, a potreba zachovania tohto pozitívneho smerovania a rozvoju kreatívnych riešení má ešte väčší význam.<sup>54</sup>

Minská skupina, ktorej činnosť sa taktiež nazýva Minský proces sa usiluje o mierové riešenie konfliktu v Náhornom Karabachu. Skupine spolupredseda Francúzsko, Ruská federácia a USA. Už v roku 1992 rada KBSE požiadala úradujúceho predsedu aby čo najskôr zvolal konferenciu na tému konfliktu v Náhornom Karabachu medzi Arménskom a Azerbajdžanom. V roku 1994 počas Budapeštianskeho summitu bola vytvorená Minská skupina, ktorá pracuje na vytváraní podmienok, vďaka ktorým môže prebiehať rokovanie s cieľom mierového urovnania konfliktu. Po Budapeštianskom summite úradujúci predseda poveril spolupredsedajúce strany v rámci Minskej skupiny, aby poskytli vhodný rámec na riešenie konfliktov zaisťujúc rokovacie procesy a dosiahli uzavretie dohody medzi zmluvnými stranami o zastavení ozbrojeného konfliktu. Podporuje mierový proces nasadením medzinárodných mierových síl OBSE. Minský proces sa ukončí v prípade, že všetky tieto ciele budú splnené.<sup>55</sup>

Ženevské medzinárodné diskusie boli zahájené v roku 2008 s cieľom riešiť následky vojny v Gruzínsku, ktorá sa udiala v tom istom roku. Rozhodnutie o vytvorení takéhoto formátu bolo prijaté podľa dohody o prímerí z 12. augusta 2008. Od tohto obdobia sa

---

<sup>54</sup>WOLFF, Stefan. The Transnistrian issue: Moving beyond the status-quo [online]. Brussels: Directorate-General for External Policies of the Union, 2012, str. 4 – 6. [cit. 20.03.2019]. ISBN: 978-92-823-3937-4. Dostupné na:

[https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/224472/evidence-stefan-woff-the-transnistrian-issue.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/224472/evidence-stefan-woff-the-transnistrian-issue.pdf)

<sup>55</sup> Oficiálna stránka OBSE. Conflict prevention and resolution [online]. 2019. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/mg/108427>

Ženevské diskusie konajú štyrikrát ročne. Za spoluúčasti Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, Európskej únie a Organizácie spojených národov Ženevský proces zastrašuje zástupcov Gruzínska, Ruskej federácie, USA a odtrhnutých regiónov Gruzínska – Abcházska a Južného Osetska. Všetci účastníci tohto formátu majú individuálny status. Ženevské medzinárodné diskusie sú politická platforma, ktorá je zameraná na bezpečnostné a humanitárne otázky. Ich hlavnou úlohou je riešiť konkrétne bezpečnosť a praktické záležitosti týkajúce sa obyvateľov žijúcich v línii kontaktu i samotných regiónoch. Ženevské medzinárodné diskusie sa konajú v dvoch paralelných pracovných skupinách. Prvá skupina sa zameriava na bezpečnosť a stabilitu v Abcházsku a Južnom Osetsku, zatiaľ čo druhá diskutuje otázky týkajúce sa bezpečného a dôstojného návratu vnútorne vysídlených osôb a utečencov na miesta ich pôvodu.<sup>56</sup>

Po ruskej anexii Krymu sa Ukrajina dostala do hlbokkej politickej krízy, ktorá sa zároveň rozrástla do konfliktu vo východnej časti krajiny. Konflikt sa od roku 2014 javí zamrznutým. OBSE v konflikte implementovala viaceré mechanizmy za účelom deeskalácie napätia a znovuoobnovenia stability a bezpečnosti. Po najväčších nepokojoch zriadila rozsiahlu terénnu operáciu pod názvom Osobitná monitorovacia misia. Misia bola pôvodne založená s cieľom prispieť k stabilite na Ukrajine, ale neskôr musela zamerať svoje úsilie na konflikt medzi ukrajinskými vládnymi silami a separatistami podporovanými Ruskom v regióne Donbas. V júli 2014 nasadila OBSE druhú, oveľa menšiu pozorovateľskú misiu na monitorovanie dvoch hraničných priechodov na rusko-ukrajinskej hranici v meste Gukovo a Doneck. Úloha OBSE pri riešení ukrajinskej krízy sa počas konfliktu postupne menila, pretože medzinárodné úsilie prešlo rôznymi formami a konšteláciami. V rámci riešenia tohto konfliktu bola zriadená Trilaterálna kontaktná skupina na podporu diplomatického riešenia konfliktu prostredníctvom implementácie Minských dohôd. Tento mechanizmus zahŕňa aj štruktúrovaný dialóg so separatistami z Donbasu. Trilaterálna kontaktná skupina pre urovnutie konfliktu v Donbase sa skladá z predstaviteľov Ukrajiny, Ruska a OBSE. Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu bola poverená monitorovaním prímeria a zabezpečením permanentného monitorovania na ukrajinsko-ruskej hranici. Napriek úsiliu mnohých strán, vyriešenie konfliktu je stále v nedohľadne. Rusko doteraz neprijalo svoju

---

<sup>56</sup> BÄCHLER, Günther. Mediating in entrenched but acute conflicts in the South Caucasus [online]. In: The KOFF Peacebuilding Magazine. Bern: KOFF of swisspeace, 2018, č. 155. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: <https://www.swisspeace.ch/apropos/wp-content/uploads/2018/06/PDF-june-2018.pdf>

účasť v konflikte blokujú akékoľvek formáty vysokej úrovni zamerané na vyriešenie ukrajinskej krízy.<sup>57</sup>

Napriek tomu, že OBSE disponuje komplexným súborom mechanizmov a metód pre urovnávanie konfliktov, ani jeden zo zamrznutých konfliktov nie je blízko žiadaného vyriešenia. Dôvodom je viacero aspektov, a to že ani jeden z konfliktov nie je rovnaký, každý si vyžaduje osobitný prístup v procese riešenia. Druhým vážnym dôvodom je politická vôľa strán, ktorá výrazne ovplyvňuje vývoj a smerovanie konfliktov. Je úlohou OBSE presvedčiť strany konfliktu, že jeho riešenie bude prospešnejšie pre všetky strany než zachovanie súčasného stavu.<sup>58</sup>

---

<sup>57</sup> LEHNE, Stefan. REVIVING THE OSCE European Security and the Ukraine Crisis [online]. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2015, str. 6 – 9. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: [https://carnegieendowment.org/files/CP\\_249\\_Lehne\\_OSCE.pdf](https://carnegieendowment.org/files/CP_249_Lehne_OSCE.pdf)

<sup>58</sup> BAŇAIOVÁ, Klaudia – GODA, Samuel et al. Frozen ground: Role of the OSCE in protracted conflicts [online]. Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2018, str. 9 [cit. 20.03.2019]. ISBN 978-80-89356-85-0. Dostupné na: [http://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2019/01/Frozen-ground\\_Role-of-the-OSCE-in-protracted-conflicts-pdf.pdf](http://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2019/01/Frozen-ground_Role-of-the-OSCE-in-protracted-conflicts-pdf.pdf)

## Záver

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe je najväčšia regionálna bezpečnostná organizácia v euroatlantickom a eurázijskom priestore združujúca 57 účastníckych štátov a pokrývajúca geopolitický priestor od Vancouveru po Vladivostok. OBSE poskytuje účastníckym štátom priestor pre politický dialóg na najvyššej diplomatickej úrovni, a zároveň disponuje komplexným súborom opatrení budujúcich dôveru a bezpečnosť medzi účastníkmi na základe vzájomnej spolupráce, podpore demokratických hodnôt a ľudských práv.

Hlavným cieľom našej práce bolo zanalyzovať politicko-vojenskú dimenziu, jej základné aspekty fungovania, nosné úlohy pri riešení bezpečnostných problémov, rozsah a oblasti pôsobnosti, východiskové dokumenty ustanovujúce mechanizmy a kontrolné postupy pri zabezpečovaní bezpečnosti a stability medzi účastníckymi krajinami. Zistili sme, že politicko-vojenská dimenzia sa vo svojom fungovaní venuje viacerým činnostiam v rôznych oblastiach, ktoré môžeme rozdeliť do šiestich základných kategórií: kontrola zbrojenia, manažment hraníc, prevencia a riešenie konfliktov, boj proti terorizmu, policajná práca, reformy a spolupráca v bezpečnostnom sektore. Hlavnou úlohou a cieľom politicko-vojenskej dimenzie je zabezpečiť vojenskú transparentnosť, zlepšiť bezpečnosť a vzájomnú dôveru medzi účastníckymi štátmi.

Pre úplné porozumenie fungovania politicko-vojenskej dimenzie bolo nevyhnutné bližšie priblížiť jeden z kľúčových orgánov, ktorý sprostredkováva dialóg medzi členskými štátmi v oblasti opatrení na budovanie dôvery a bezpečnosti – Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu. Fórum sa stalo jadrom tvorby opatrení na budovanie dôvery a bezpečnosti (CSBMs), ktoré vytvorili podmienky pre vysoký stupeň bezpečnosti a stability v regióne OBSE prostredníctvom transparentnosti a vzájomnej predvídateľnosti. Opatrenia boli prvý krát spomenuté v Helsinskom záverečnom akte v roku 1975, potom boli rozšírené počas Štokholmskej konferencii v roku 1986 a svoju najkomplexnejšiu podobu získali vo Viedenskom dokumente z roku 1990, ktorý upevnil dôveru a bezpečnosť medzi účastníckymi krajinami.

Politicko-vojenská dimenzia je založená na základe viacerých fundamentálnych dokumentov akým je Kódex správania sa v oblasti politicko-vojenskej bezpečnosti., ktorý bol prijatý v roku 1994 počas Budapeštianskeho summitu a vyzýva štáty aby dodržiavali všetky dohodnuté opatrenia budujúce dôveru a bezpečnosť a dohody o kontrole zbraní. Ďalším pilierom bezpečnosti v európskom regióne je Zmluva o konvenčných a ozbrojených

silách v Európe, ktorá zvyšuje dôveru a predvídateľnosť medzi účastníckymi štátmi a Zmluva o otvorenom nebi, ktorá zabezpečuje vzdušný priestor.

Vďaka týmto zmluvám Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a jej politicko-vojenská dimenzia obsahuje metódy a postupy zabezpečujúce mier a bezpečnosť v geografickom priestore OBSE. Je dôležité pripomenúť, že na to aby jednotlivé zmluvy fungovali je nevyhnutné, aby účastnícke štáty dodržiavali svoje záväzky, implementovali povinnosti vyplývajúce zo zmluvy a pravidelne podávali správy o stave implementácie. Avšak niektoré krajiny neboli schopné dodržiavať ustanovenia vychádzajúce zo zmlúv, čo spôsobilo vlnu obvinení a diskusií bez značného riešenia. Preto sa účastnícke krajiny rozhodli zradiť „Štruktúrovaný dialóg“, neformálny formát, ktorý pomáha oživiť diskusie stagnujúce v iných fórach.

V poslednej časti sme charakterizovali OBSE pri riešení výziev akými sú zamrznuté konflikty. OBSE disponuje účinnými a efektívnymi prístupmi, ktoré poskytujú široký rámec pre navrhovanie a implementáciu praktického viacfázového úsilia, ktoré spája regionálne, národné a miestne platformy s cieľom dosiahnuť mier a pracuje vo všetkých oblastiach v danej krajine, ktoré odzrkadľujú základné dimenzie OBSE. Na uskutočňovanie týchto činností OBSE disponuje viacerými subjektmi, mechanizmami a postupmi. Napriek tomu, že OBSE obsahuje komplexný súbor mechanizmov a metód pre urovnávanie konfliktov, ich vyriešenie závisí aj od politickej vôle ostatných účastníkov.

## Zoznam použitej literatúry

1. ADLER, Emanuel. The OSCE as a security community [online]. In: OSCE Magazine, 2011, č. 9, 24 s. [cit. 12.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/magazine/2011/1?download=true>
2. ADLER, Emanuel – BARNETT, Michael. Security Communities. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 462 s. ISBN 9780511598661
3. ARMS CONTROL ASSOCIATION. The Conventional Armed Forces in Europe (CFE) Treaty and the Adapted CFE Treaty at a Glance [online]. 2019 . [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.armscontrol.org/factsheet/cfe>
4. ARMS CONTROL ASSOCIATION. Vienna Document 1999 [online]. 2019. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: [https://www.armscontrol.org/factsheets/ViennaDoc99#\\_edn5](https://www.armscontrol.org/factsheets/ViennaDoc99#_edn5)
5. BAŇAIOVÁ, Klaudia – GODA, Samuel et al. Frozen ground: Role of the OSCE in protracted conflicts [online]. Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association, 2018, 68 s. [cit. 20.03.2019]. ISBN 978-80-89356-85-0. Dostupné na: [http://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2019/01/Frozen-ground\\_Role-of-the-OSCE-in-protracted-conflicts-pdf.pdf](http://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2019/01/Frozen-ground_Role-of-the-OSCE-in-protracted-conflicts-pdf.pdf)
6. BÄCHLER, Günther. Mediating in entrenched but acute conflicts in the South Caucasus [online]. In: The KOFF Peacebuilding Magazine. Bern: KOFF of swisspeace, 2018, č. 155. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: <https://www.swisspeace.ch/apropos/wp-content/uploads/2018/06/PDF-june-2018.pdf>
7. BORAWSKI, John. Progress in Stockholm talks. In: Bulletin of the Atomic Scientists, 1986, Volume 42, Issue 2, 50 s.

8. BRUNNER, Manuel. Open Skies Regime [online]. In: Max Planck Encyclopedia of Public International Law [MPEPIL]. 2013. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e2124>
9. CONFLICT PREVENTION CENTRE. Food-for-thought paper on conflict resolution in the OSCE area [online]. 2013. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/sg/104527?download=true>
10. DEUTSCH, Karl W. Political community and the North Atlantic area: international organization in the light of historical experience. Princeton: Princeton University Press, 2015. 245 s. ISBN 9780691622668
11. FEDERAL FOREIGN OFFICE OF GERMANY. Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE Treaty) [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/themen/abruestung/uebersicht-konvalles-node/ruestungskontrolle/kse-vertrag-node>
12. FROM LISBON TO HAMBURG: DECLARATION ON THE TWENTIETH ANNIVERSARY OF THE OSCE FRAMEWORK FOR ARMS CONTROL [online]. Hambrug. 2016. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/chairmanship/289496?download=true>
13. GREMINGER, Thomas. It is Time to Revitalize Political-Military Dialogue in the OSCE [online]. 2017 [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/it-is-time-to-revitalize-political-military-dialogue-in-the-osce/>
14. KANTORCZYK, Jan – SCHWEIZER, Walter. The OSCE Forum for Security Co-operation (FSC) – Stocktaking and Outlook [online]. In: OSCE Yearbook 2008. Baden-Baden: Nomos, 2008. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/08/KantorczykSchweizer-en.pdf>

15. KÜHN, Ulrich. Structuring Security – Dialogue and Arms Control in the OSCE Area [online]. Vienna: Vienna Center for Disarmament and Non-Proliferation, 2018, 15 s. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: [https://vcdnp.org/wp-content/uploads/2018/06/Structuring-Security\\_June-2018.pdf](https://vcdnp.org/wp-content/uploads/2018/06/Structuring-Security_June-2018.pdf)
  
16. LEHNE, Stefan. REVIVING THE OSCE European Security and the Ukraine Crisis [online]. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2015, 30 s. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: [https://carnegieendowment.org/files/CP\\_249\\_Lehne\\_OSCE.pdf](https://carnegieendowment.org/files/CP_249_Lehne_OSCE.pdf)
  
17. LIECHTENSTEIN, Stephanie. OSCE Structured Dialogue: Countering the Risk of Military Escalation in Europe [online]. 2017. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.shrmonitor.org/osce-structured-dialogue-countering-risk-military-escalation-europe/>
  
18. LINDLEY, Dan. Cooperative airborne monitoring: Opening the skies to promote peace, protect the environment, and cope with natural disasters. In: Contemporary Security Policy, 2006, Volume 27, Issue 2
  
19. MACFARLANE, S. Neil. Frozen Conflicts in the Former Soviet Union – The Case of Georgia/South Ossetia [online]. In: OSCE Yearbook, 2008. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: <https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/08/MacFarlane-en.pdf>
  
20. MÜTZENICH, Von Rolf – KARÁDI, Matthias. The OSCE as a Euro-Atlantic and Eurasian Security Community: Theoretical Foundations, Preconditions, and Prospects [online]. Hamburg: IFSH, 2013. [cit. 12.02.2019]. Dostupné na: <https://www.rolfmuetzenich.de/publikation/the-osce-euro-atlantic-eurasian-security-community-theoretical-foundations-preconditions>

21. NÜNLIST, Christian. Under Pressure: The Uncertain Future of the OSCE Structured Dialogue [online]. 2018. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.shrmonitor.org/under-pressure-the-uncertain-future-of-the-osce-structured-dialogue>
22. OFICIÁLNA STRÁNKA MZV ČR. Politico-military Dimension [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: [https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations\\_covered\\_by\\_the\\_permanent/osce/activities/politico\\_military\\_dimension/index.html](https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/activities/politico_military_dimension/index.html)
23. OFICIÁLNA STRÁNKA OBSE. What is the OSCE? [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/whatistheosce>
24. OFICIÁLNA STRÁNKA OBSE. Arms Control [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/arms-control>
25. OFICIÁLNA STRÁNKA OBSE. Border Management [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/border-management>
26. OFICIÁLNA STRÁNKA OBSE. Prevention and Resolution [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/conflict-prevention-and-resolution>
27. OFICIÁLNA STRÁNKA OBSE. Countering Terrorism [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/countering-terrorism>
28. OFICIÁLNA STRÁNKA OBSE. Policing [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/policing>
29. OFICIÁLNA STRÁNKA OBSE. Reform and Cooperation in the Security Sector [online]. 2019. [cit. 21.02.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/reform-and-cooperation-in-the-security-sector>

30. OFICIÁLNA STRÁNKA OBSE. Structured Dialogue [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/structured-dialogue>
31. OFICIÁLNA STRÁNKA OBSE. Conflict prevention and resolution [online]. 2019. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/mg/108427>
32. OSCE FACTSHEET. What is the Forum for Security Co-operation? [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/fsc/77535?download=true>
33. OSCE. 20 Years of OSCE Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security [online]. 2014. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/aktuell/news/20-years-osce-code-of-conduct.pdf>
34. OSCE. Vienna Document 2011 on Confidence- and Security-Building Measure [online]. 2011. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/fsc/86597?download=true>
35. REFERENCE GUIDE. Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE [online]. OSCE Conflict Prevention Centre, 2014, 110 s. [cit. 20.03.2019]. Dostupné na: <https://www.osce.org/secretariat/126646?download=true>
36. REMLER, Philip et. al. Protracted Conflicts in the OSCE Area Innovative Approaches for Co-operation in the Conflict Zones [online]. Hamburg: 2016, 48 s. [cit. 20.03.2019]. ISBN 978-3-00-055097-3. Dostupné na: [http://osce-network.net/file-OSCE-Network/documents/Protracted\\_Conflicts\\_OSCE\\_WEB.pdf](http://osce-network.net/file-OSCE-Network/documents/Protracted_Conflicts_OSCE_WEB.pdf)
37. THE NUCLEAR THREAT INITIATIVE ON OPEN SKIES TREATY [online]. 2019. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: <https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/treaty-on-open-skies>

38. WITKOWSKY, Anne et al. Salvaging the Conventional Armed Forces in Europe Treaty Regime: Options for Washington [online]. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2010, 36 s. [cit. 05.03.2019]. Dostupné na: [https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/03\\_armed\\_forces\\_europe\\_treaty.pdf](https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/03_armed_forces_europe_treaty.pdf)
39. WOLFF, Stefan. The Transnistrian issue: Moving beyond the status-quo [online]. Brussels: Directorate-General for External Policies of the Union, 2012, 44 s. [cit. 20.03.2019]. ISBN: 978-92-823-3937-4. Dostupné na: [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/224472/evidence-stefan-wolff-the-transnistrian-issue.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/224472/evidence-stefan-wolff-the-transnistrian-issue.pdf)
40. ZIKRIYAYEVA, Farangis – RAHIMOVA, Khursheda. 20 Years of OSCE Code of Conduct on Politico-Military Aspect of Security: Implementation in Tajikistan [online]. 2014. [cit. 01.03.2019]. Dostupné na: <https://humanrightsmatter.org/2015/01/18/20-years-of-osce-code-of-conduct-on-politico-military-aspect-of-security-implementation-in-tajikistan/>